

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ
МАТЕРІАЛИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»**

**Харків
2021**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ
МАТЕРІАЛИ**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»
(за вибором)

для студентів IV курсу денних факультетів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Харків
2021

Навчально-методичні матеріали для самостійної роботи та семінарських занять з навчальної дисципліни «Міжнародна інформація» (за вибором) для студентів IV курсу денних факультетів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» / уклад.: М. П. Требін, О. Ю. Панфілов, В. Л. Погрібна та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 71 с.

У к л а д а ч і: М. П. Требін,
О. Ю. Панфілов,
В. Л. Погрібна,
І. О. Поліщук,
О. М. Сахань

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2021

В С Т У П

«Міжнародна інформація» – навчальна дисципліна, предметом вивчення якої є природа інформації як явища, суть міжнародної інформації, її зміст, специфіка та закономірності розповсюдження у сучасному світі. У пропонованому для вивчення курсі висвітлюється безліч аспектів, які у сукупності створюють цілісне уявлення про складне поняття «міжнародна інформація». Серед них: інформаційні ресурси та інформаційні потреби інформаційного суспільства, інформаційна культура споживачів інформації, специфіка інформаційно-аналітичної діяльності в міжнародних відносинах, засоби і методи пошуку та обробки документів міжнародної інформації, міжнародна інформаційна діяльність та її види, інформаційна політика міжнародних організацій, технології трансляції міжнародної інформації, інформаційна безпека. Ця дисципліна має тісні зв'язки з предметом юридичної науки, особливо з таких питань, як держава, влада, міжнародне право, інформаційне право, закони, міжнародні стосунки, незалежність, відповідальність, юридична культура, права людини та багатьох інших.

Метою опанування дисципліни «Міжнародна інформація» є: формування цілісної системи професійних знань, умінь, навичок та інших компетентностей здобувачів вищої освіти щодо сутності, природи, специфіки та закономірностей функціонування міжнародної інформації, а також щодо розвитку національного інформаційного простору та ефективного позиціонування національних інтересів України в міжнародному інформаційному просторі; засвоєння відомостей про методiku та конкретні технології інформаційно-аналітичної діяльності у сфері міжнародних відносин, міжнародного права, способи та форми пошуку, отримання, накопичення, первинної обробки й перетворення відповідної міжнародної інформації. Набуті знання з цієї дисципліни сприяють сучасній соціалізації особистості, вихованню інформаційної культури та залученню до загальнолюдських цінностей в умовах розбудови інформаційного суспільства, виробленню навичок аналітика міжнародної інформації, розумінню трансформації світового співтовариства у но-

ву інформаційну формацію, місця і ролі в ній інформації. Окреслений комплекс знань необхідний юристу-міжнароднику для успішного виконання складних багатоаспектних функцій, вирішення конкретних завдань юридичної діяльності в інформаційному суспільстві.

Теоретичною і методологічною основою дисципліни є наукові праці вітчизняних і зарубіжних спеціалістів у галузі міжнародної інформації, міжнародного права та політології.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- формування у здобувачів вищої освіти поглибленої системи теоретичних знань щодо змісту основних концепцій, доктрин, понять, категорій і термінів, які дозволяють аналізувати, інтерпретувати та з'ясувати природу створення й поширення міжнародної інформації;
- опанування методів і технологій досліджень міжнародної інформації;
- оволодіння особливостями інформаційно-аналітичної діяльності в дослідженні міжнародних відносин і міжнародного права;
- розуміння стану, тенденцій та перспектив розвитку інформаційної безпеки держави;
- вироблення навичок самостійного інтерпретування міжнародної інформації крізь призму закономірностей розвитку системи міжнародних відносин, міжнародного права.

Підсумком вивчення «Міжнародної інформації» мають стати конкретні знання, навички і вміння. Здобувач вищої освіти повинен

розуміти:

- сутність, зміст, структуру та функції міжнародної інформації, її зв'язок з міжнародним правом;
- місце і роль України в сучасних міжнародних інформаційних процесах;

вміти:

- аналізувати особливості і тенденції розвитку інформаційного суспільства;
- використовувати різні методологічні підходи для до-

слідження процесів інформатизації сучасного суспільства;

- визначати й застосовувати різні методи управління інформаційними потоками в міжнародних відносинах;

- досліджувати практику реалізації міжнародної інформаційної політики на глобальному, регіональному (європейському) та національному рівнях;

- застосовувати системний підхід в аналізі міжнародної інформації;

- здійснювати ефективний пошук інформації з національних і міжнародних джерел з питань розвитку світової спільноти, світової системи міжнародних відносин, міжнародного права тощо;

- узагальнювати міжнародну інформацію для аналізу та кваліфікації соціально-політичних процесів макро- і мікрорівня (глобальних, регіональних, національних тощо);

- приймати вмотивовані рішення в інформаційно-аналітичній діяльності на основі використання знань щодо методів і способів ведення інформаційних війн;

- оцінювати на основі аналізу ступінь розвитку національних інформаційних ресурсів, інформаційної інфраструктури, інформаційних потоків, нормативно-законодавчої бази як складових інформаційного простору України.

ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Модуль/тема	Усього годин	У тому числі		
			лекції	семінарські заняття	самостійна робота
<i>Змістовий модуль I</i> Загальна теорія інформації – 75 год					
1	Міжнародна інформація як складова глобальної комунікації	14	2	2	10
2	Інформаційне суспільство	16	4	2	10
3	Інформаційні ресурси та інформаційні потреби	17	2	4	11
4	Технології трансляції міжнародної інформації	14	2	2	10
5	Пошук та обробка документів міжнародної інформації	14	2	2	10
		75	12	12	51
<i>Змістовий модуль II</i> Міжнародна інформаційно-аналітична діяльність у світі, що глобалізується 75 год					
6	Міжнародна інформаційна діяльність	14	2	2	10
7	Міжнародна інформаційно-аналітична діяльність	14	2	2	10
8	Мас-медіа в сучасному світі: реалії та перспективи розвитку	13	2	2	9
9	Інформаційні війни	18	4	4	10
10	Інформаційна безпека	16	2	4	10
		75	12	14	49
Усього		150	24	26	100

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри соціології та політології
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(протокол № 1 від 1 вересня 2020 р.)

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»**

Модуль I. ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ІНФОРМАЦІЇ

**Т е м а 1. Міжнародна інформація як складова глобальної
комунікації**

Предмет, поняття та структура міжнародної інформації. Проблема виникнення та розвитку самостійної наукової дисципліни «Міжнародна інформація» як найдинамічнішої галузі досліджень інформації та теорії міжнародного права. Процес безперервного зростання інформації в соціальному та технічному прогресі, вирішенні глобальних проблем. Зміст діяльності фахівця з міжнародної інформації. Міжнародна конвенція «Про доступ до інформації та участь громадян у прийнятті рішень у сфері навколишнього середовища». Загальна оцінка інформаційного вибуху, його основні етапи, причини та наслідки. Джерела інформації: види та класифікація. Міжнародна інформація: поняття, зміст і функції. Міжнародні відносини в галузі інформації. Інформаційний продукт та інформаційні послуги в контексті міжнародних відносин. Міжнародна інформаційна діяльність. Доступ до інформації в розвинених країнах Європи, США і Канаді. Світовий інформаційний ринок.

Т е м а 2. Інформаційне суспільство

Поняття «інформаційне суспільство». Концепції глобального інформаційного (постіндустріального) суспільства Д. Белла, Зб. Бжезінського, Й. Масуди, М. Кастельса, Д. Нейсбіта, Е. Тоффлера та ін. Основні критерії та ознаки інформаційного

суспільства. Становлення і розвиток інформаційного суспільства, його об'єктивні основи розвитку та взаємодії з сучасними інформаційними і телекомунікаційними технологіями. Інформаційне середовище: сутність та основні поняття. Види предметних сфер інформаційного середовища. Поняття інформаційного права. Основні принципи інформаційного права та їх класифікація. Роль інформаційного права та інформаційного законодавства в сучасному інформаційному суспільстві. Роль органів влади у формуванні інформаційного суспільства. Правове забезпечення розвитку інформаційного суспільства: Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства. Документи Ради Європи, ЮНЕСКО, ООН про основні напрями реалізації переходу до інформаційного суспільства. Передумови переходу України до інформаційного суспільства. Особливості та шляхи розбудови інформаційного суспільства в Україні. Оцінка результатів руху України до інформаційного суспільства.

Т е м а 3. Інформаційні ресурси та інформаційні потреби

Поняття «інформаційні ресурси», їх класифікація. Інформаційна потреба: сутність та місце в ієрархії соціальних потреб. Співвідношення понять «інформаційні потреби», «інформаційні інтереси» та «інформаційний запит». Види інформаційних потреб. Динаміка інформаційних потреб та фактори їх розвитку. Основні методи дослідження інформаційних потреб. Інформаційна продукція та інформаційні послуги. Основні категорії споживачів інформації. Інформаційна культура споживачів інформації. Світова практика інформаційної освіти.

Т е м а 4. Технології трансляції міжнародної інформації

Технології трансляції новин у міжнародних відносинах. Особливості передачі міжнародної аналітики. Технології проведення оглядів міжнародних аналітичних агентств. Інтернет як фактор міжнародних відносин. Технології передачі міжнародної інформації через Інтернет. Технології управління інформацією. Технологія управління «прикладними» технологіями –

інформаційні мегатехнології. Технології управління інформаційним ресурсом. Сучасні міжнародні інформаційні системи. Головні технологічні та технічні бази інформаційних систем. Правовий аспект діяльності міжнародних інформаційних систем. Класифікація та архітектура міжнародних інформаційних систем.

Т е м а 5. Пошук та обробка документів міжнародної інформації

Поняття «документ» у міжнародній інформації. Методика проведення інформаційного пошуку документів. Специфіка формування міжнародної бази та підготовка інформаційно-аналітичного документа. Методика розробки аналітичних прогнозів у міжнародних відносинах. Методи аналітико-синтетичної обробки міжнародної інформації. Класифікація та методи аналізу міжнародних інформаційних документів. Формування підсумкового документа. Роль й вимоги до оформлення документів різного призначення в міжнародній інформації.

Модуль II. МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СВІТІ, ЩО ГЛОБАЛІЗУЄТЬСЯ

Т е м а 6. Міжнародна інформаційна діяльність

Міжнародна інформаційна діяльність: поняття, види та основні напрями. Мета та функції міжнародної інформаційної діяльності. Міжнародні договори та угоди в галузі інформації. Роль міжнародної інформації в системі ООН. Інформаційна діяльність ООН на сучасному етапі. Діяльність Комітету ООН з інформації. Основні функції Департаменту суспільної інформації ООН. Діяльність інформаційних центрів ООН. Роль ЮНЕСКО у вирішенні світових інформаційних проблем. Інформаційна діяльність світових та регіональних міжнародних організацій.

Т е м а 7. Міжнародна інформаційно-аналітична діяльність

Формулювання основних завдань міжнародної інформаційно-аналітичної роботи. Теорія операцій інформаційно-аналітичної роботи. Сутність та значення інформаційно-аналітичних центрів як ключових елементів вироблення інформаційної стратегії держав на міжнародній арені. Типологія та загальна характеристика світових інформаційно-аналітичних центрів. Етапи становлення «фабрики думок». Основні функції та методи діяльності сучасних «мозкових центрів». Основні тенденції розвитку сучасних інформаційно-аналітичних центрів. Проблеми формування вітчизняних «фабрик думок». Тенденції у розвитку «мозкових центрів» в Україні. Головні завдання та функції інформаційно-аналітичної роботи в міжнародному праві.

Т е м а 8. Мас-медіа у сучасному світі: реалії та перспективи розвитку

Феномен комунікаційного процесу. Поняття «масова інформація». Структура і функції ЗМІ. Поняття «публічна сфера», її формування в умовах України. Ринковий характер мас-медіа. Суспільні функції ЗМІ. Роль міжнародного права в діяльності сучасних мас-медіа. Громадські медіа як альтернатива. Інтернет-журналістика та Інтернет-активізм. Методи аналізу при проведенні комунікативних кампаній. Концепція засобів комунікації Н. Лумана. Концепція комунікативної раціональної влади Ю. Габермаса. Комунікативний підхід у концепції влади Т. Парсонса. Феномен паблік рілейшнз (PR) у сучасному суспільстві: сутність і структура. PR як функція управління. Зв'язок PR з маркетингом і брендингом. Базові цілі у сфері PR-діяльності. Відмінності PR від пропаганди.

Т е м а 9. Інформаційні війни

Виникнення терміна «інформаційна війна». Стратегічне інформаційне протиборство. Завдання та цілі інформаційних війн. Методи і способи ведення інформаційних війн. Історія

розвитку технології ведення інформаційної війни. Специфіка сучасних інформаційних війн. Види інформаційних війн: психологічна війна, кібервійна, мережева війна, ідеологічна диверсія, радіоелектронна боротьба тощо. Форми ведення інформаційної боротьби в сучасних інформаційних війнах. Інформаційна війна і майбутнє України.

Т е м а 10. Інформаційна безпека

Поняття «інформаційна безпека країни», його сутність. Механізм забезпечення національної інформаційної безпеки. Державна політика України у сфері національного інформаційного простору. Національні інтереси в інформаційній сфері. Політика формування національного інформаційного простору. Інформаційна безпека в сучасному світі. Стратегія інформаційної безпеки. Володілець інформації, що захищається. Безпека інформації в комерційних мережах. Міжнародний аспект захисту інформації.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Т е м а 1. Міжнародна інформація як складова глобальної комунікації

П л а н

1. Дисципліна «Міжнародна інформація»: предмет, поняття та структура.
2. Інформаційний вибух: причини, наслідки.
3. Еволюційно-інформаційні стадії розвитку людської цивілізації: загальна характеристика.
4. Методи і функції міжнародної інформації.
5. Інформація у системі міжнародних відносин.

Література: 7, 10, 20, 28, 35, 62, 67, 74, 75, 79, 82, 92, 99, 100, 116, 132, 146.

Т е м а 2. Інформаційне суспільство

П л а н

1. Концепції інформаційного суспільства.
2. Інформаційне суспільство: сутність та основні ознаки.
3. Становлення і розвиток інформаційного суспільства у світі.
4. Правове забезпечення розвитку інформаційного суспільства.
5. Особливості розбудови інформаційного суспільства в Україні.

Література: 3, 8–10, 19, 27, 31, 35, 41, 42, 50, 51, 57, 62, 70, 73–75, 79, 94, 98–101, 110, 122, 126, 131, 136, 144.

Т е м а 3. Інформаційні ресурси та інформаційні потреби

П л а н

1. Інформаційні ресурси: поняття та класифікація.
2. Інформаційні потреби: сутність, види, динаміка.
3. Інформаційна продукція та інформаційні послуги.
4. Процеси споживання інформації.
5. Інформаційна культура: сутність, структура, механізми формування та розвитку.
6. Світова практика інформаційної освіти.

Література: 2, 10, 16, 20, 25, 43, 44, 56, 62, 72, 74, 75, 79, 92, 97, 99, 108, 113, 116, 122, 125, 146, 155, 170.

Т е м а 4. Технології трансляції міжнародної інформації

П л а н

1. Технології трансляції новин у міжнародних відносинах. Особливості передачі міжнародної аналітики.
2. Технології проведення оглядів різних міжнародних аналітичних агентств.
3. Internet як фактор міжнародної комунікації, технології передачі міжнародної інформації через Internet.
4. Технології управління інформацією та інформаційним ресурсом.
5. Маніпулятивні інформаційні технології.
6. Сучасні міжнародні інформаційні системи: правовий аспект діяльності та класифікація.

Література: 10, 34, 45, 46, 62, 66, 74, 75, 78, 96, 116, 123, 151, 152, 170.

Т е м а 5. Пошук та обробка документів міжнародної інформації

П л а н

1. Поняття документа в міжнародній інформації. Класифікація документів.
2. Пошуково-аналітичні системи з міжнародної інформації.
3. Міжнародні стандарти у сфері управління документацією.
4. Аналіз документів з міжнародної інформації та інтерпретація результатів.

Література: 10, 20, 56, 62, 74, 75, 116, 146, 150, 154.

Т е м а 6. Міжнародна інформаційна діяльність

П л а н

1. Міжнародна інформаційна діяльність: поняття, види та її основні напрями. Мета та функції міжнародної інформаційної діяльності.
2. Міжнародне співробітництво в галузі інформації.
3. Інформаційна діяльність ООН (комітет ООН з інформації, Департамент суспільної інформації ООН, інформаційні центри ООН).
4. Роль ЮНЕСКО у вирішенні світових інформаційних проблем.
5. Інформаційна діяльність світових та регіональних міжнародних організацій.

Література: 5, 10, 20, 62, 74, 75, 81, 116, 125.

Т е м а 7. Міжнародна інформаційно-аналітична діяльність

П л а н

1. Специфіка інформаційно-аналітичної діяльності в міжнародних відносинах.
2. Основні функції та завдання міжнародної інформаційно-аналітичної роботи.
3. Теорія операцій інформаційно-аналітичної роботи.
4. Інформаційно-аналітичні центри: типологія, етапи становлення та загальна характеристика діяльності.
5. Основні функції і методи діяльності «сучасних фабрик думок» та «мозкових центрів».
6. Проблеми формування і тенденції розвитку «фабрик думок» і «мозкових центрів» в Україні.

Література: 5, 10, 11, 15, 20, 29, 61, 62, 74, 75, 93, 111, 115, 116, 142.

Т е м а 8. Мас-медіа в сучасному світі: реалії та перспективи розвитку

П л а н

1. Поняття масової комунікації та інформації. Структура і функції ЗМК та ЗМІ.
2. Поняття публічної сфери та її формування в умовах України.
3. Громадські медіа та Internet-журналістика.
4. Сучасні комунікативні концепції: Н. Луман, Ю. Габермас, Т. Парсонс.
5. Паблік рілейшнз (PR): поняття, функції, базові цілі.

Література: 6, 10, 20, 30, 53, 58, 59, 62, 64, 67, 69, 71, 74–77, 84, 102–104, 116, 119, 120, 127, 152, 161–163, 170.

Т е м а 9. Інформаційні війни

П л а н

1. Інформаційна війна: поняття, сутність, мета і завдання.
2. Закони, закономірності і принципи ведення інформаційних війн.
3. Види інформаційних війн: психологічна війна, когнітивна війна, кібервійна, мережева війна, радіоелектронна війна тощо.
4. Використання інформаційної зброї у сучасних «гібридних» та інформаційних війнах.
5. Україна в сучасних інформаційних війнах.
6. Проблеми протидії сучасним інформаційним впливам.

Література: 4, 10, 12, 14, 17, 21, 26, 32, 39, 47, 48, 52, 53, 60, 63, 68, 74, 75, 79, 87–91, 95, 96, 100, 106, 107, 112, 114, 117–119, 128–130, 133–135, 137, 139, 140, 141, 148, 156–159, 164, 165, 167–169.

Т е м а 10. Інформаційна безпека

П л а н

1. Інформаційна безпека суспільства: поняття та сутність.
2. Механізм забезпечення національної інформаційної безпеки.
3. Національні інтереси в інформаційній сфері.
4. Міжнародний аспект захисту інформації.
5. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки України.
6. Державна політика України у сфері захисту національного інформаційного простору.

Література: 1, 10, 13, 18, 22–24, 33, 36–40, 49, 65, 74, 75, 79, 80, 82, 83, 85, 86, 98–101, 105, 109, 121, 124, 138, 143, 145, 147, 153, 160, 166, 167, 171.

ПОТОЧНИЙ МОДУЛЬНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Опис предмета курсу «Міжнародна інформація»

Курс	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність	Характеристика навчального курсу (структура залікового кредиту)
Кількість кредитів ЄКТС: 5,0	перший (бакалаврський)	ВИБІРКОВА: Модуль I Лекції: 12 Практичні заняття: 12 Самостійна робота: 51
Кількість модулів: 2	29 «Міжнародні відносини»	Модуль II Лекції: 12 Практичні заняття: 14 Самостійна робота: 49
Загальна кількість годин: 150	293 «Міжнародне право»	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань: іспит
Тижневих годин: 9		

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань студентів з дисципліни здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК). Загальним об'єктом оцінювання знань студентів є відповідні частини навчальної програми дисципліни «Міжнародна інформація», опанування якої перевіряється під час ПМК.

Завдання ПМК – перевірка розуміння і засвоєння навчального матеріалу змістового модуля, здатності осмислити зміст окремих тем чи розділу, вмінь застосовувати отримані знання при вирішенні професійних проблем.

Об'єктами ПМК знань студентів з дисципліни є:

- систематичність та активність роботи на лекціях, семінарських заняттях (відвідування відповідних форм навчального процесу, активність та рівень знань при обговоренні питань);
- виконання контрольних завдань на практичних заняттях;
- індивідуальні та інші форми робіт.

Оцінювання результатів ПМК здійснюється викладачем наприкінці занять і вивчення змістового модуля. Критеріями оцінювання ПМК є:

а) активність та рівень знань при обговоренні питань семінарських занять, відвідування відповідних форм навчального процесу, самостійне опрацювання окремих тем чи питань, інші форми робіт;

б) виконання контрольної роботи у формі тестування або в іншій формі за вибором викладача.

Критерії оцінювання цих робіт, порядок і час складання тестів визначаються кафедрою і доводяться до відома студентів на початку викладання навчальної дисципліни.

Підсумковий бал за результатами ПМК виводиться під час останнього у семестрі семінарського заняття. Загальна кількість балів за ПМК – 30. Кожен модуль оцінюється у 15 балів.

Результати ПМК знань студентів є основою для визначення загальної успішності студента і враховуються при виставленні балів за підсумковий контроль знань (ПКЗ).

У разі невиконання завдань ПМК з об'єктивних причин студенти мають право за дозволом декана (викладача) скласти їх у досесійний період. Порядок і час перескладання визначає викладач.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Індивідуальна робота сприяє поглибленому оволодінню предметом навчальної дисципліни, розширенню ерудиції, закріпленню навичок науково-дослідної роботи. Органічне поєднання її різних видів стимулюватиме творчий пошук та

мислення, допомагатиме вільно орієнтуватися в системі знань з міжнародної інформації, а отже, всебічно підготуватися до самостійної праці.

Індивідуальна робота з міжнародної інформації може включати: участь у роботі студентського наукового гуртка (групи) з проблем міжнародної інформації, студентських наукових конференціях (з опублікуванням тез), конкурсах, олімпіадах; написання етюдів, есе, рефератів, їх презентацію; анотацію та реферування додаткової літератури; складання бібліографії до окремих тем; інші форми роботи.

Вибір студентом видів індивідуальної роботи здійснюється на альтернативній основі (за власним інтересом чи за узгодженням із викладачем). Організацію, контроль та оцінку якості виконання індивідуальної роботи здійснює викладач – керівник індивідуальної роботи. За виконану роботу можна отримати до 10 балів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Підсумкове оцінювання рівня знань студентів з дисципліни «Міжнародна інформація» здійснюється на основі результатів ПМК (максимум 30 балів), виконаної індивідуальної роботи (максимум 10 балів) та підсумкового контролю знань (ПКЗ) за 100-бальною шкалою.

Завдання, що виносяться на ПКЗ, оцінюються від 0 до 60 балів. ПКЗ з «Міжнародної інформації» проводиться у формі іспиту. Конкретний перелік питань та завдань, що охоплюють весь зміст навчальної дисципліни, критерії оцінювання екзаменаційних завдань, порядок і час їх складання визначаються кафедрою і доводяться до студентів на початку навчального року.

До екзаменаційного білета включаються три питання.

До відомості обліку підсумкової успішності заносяться в балах сумарні результати ПМК, виконаної індивідуальної роботи та ПКЗ.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється у залікову книжку відповідно до такої шкали.

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НІОУ ім. Ярослава Мудрого
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90–100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80–89
C	Добре – в цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75–79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70–74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60–69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	35–59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		1–34

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Предмет, поняття та структура дисципліни «Міжнародна інформація».
2. Загальна оцінка «інформаційного вибуху», його основні етапи, причини та наслідки.
3. Основні властивості інформації.
4. Джерела інформації: види та класифікація.
5. Характеристика еволюційно-інформаційних стадій розвитку людської цивілізації.
6. Об'єкт, предмет і категорії міжнародної інформації.
7. Міжнародна інформація: поняття, зміст і функції.
8. Методи дослідження міжнародної інформації.
9. Міжнародні відносини в галузі інформації.
10. Інформаційний продукт та інформаційні послуги у контексті міжнародних відносин.
11. Концепції постмодерністського суспільства: загальна характеристика.
12. Концепція постіндустріального суспільства Д. Белла: загальна характеристика.
13. Теорія комп'ютопії Й. Масуди: сутність і основні положення.
14. Характеристика інформаційного суспільства за М. Кастельсом.
15. Інформаційне суспільство: основні критерії та ознаки.
16. Становлення і розвиток інформаційного суспільства у сучасному світі.
17. Передумови переходу України до інформаційного суспільства.
18. Особливості і шляхи розбудови інформаційного суспільства в Україні.
19. Інформаційне середовище: суть та основні поняття.
20. Види предметних сфер інформаційного середовища.
21. Поняття та основні види інформаційних ресурсів.
22. Поняття та основні види інформаційних потреб.
23. Методи дослідження інформаційних потреб.
24. Інформаційний продукт: загальна характеристика.

25. Інформаційні послуги: загальна характеристика.
26. Поняття та структура феномену «інформаційна культура».
27. Світова координація освітніх зусиль у галузі міжнародної інформації.
28. Технології міжнародної інформації: загальна характеристика.
29. Технології трансляції новин: суть та приклади.
30. Феномен Інтернету та його значення для розвитку сучасного світу.
31. Технології управління інформацією: загальна характеристика.
32. Міжнародні інформаційні системи: поняття та основні етапи розвитку.
33. Основні класифікації інформаційних систем.
34. Поняття документа в міжнародній інформації, його якості та ознаки.
35. Функції документа у системі міжнародної інформації.
36. Міжнародні правові документи, які регулюють інформаційні відносини, їх характеристика.
37. Загальна класифікація документів.
38. Міжнародні стандарти у сфері управління документацією.
39. Міжнародна інформаційна діяльність: поняття, види та основні напрями.
40. Мета та функції міжнародної інформаційної діяльності.
41. Міжнародні договори і угоди в галузі інформації.
42. Характеристика діяльності інформаційних центрів ООН.
43. Роль ЮНЕСКО у вирішенні світових інформаційних проблем.
44. Інформаційно-аналітична діяльність: поняття і сутність.
45. Мета і специфіка інформаційно-аналітичної діяльності.
46. Головні завдання інформаційно-аналітичної діяльності.

47. Характеристика світових інформаційно-аналітичних центрів.
48. Завдання, функції і види інформаційно-аналітичних центрів.
49. Основні вимоги до діяльності інформаційно-аналітичних центрів.
50. Особливості формування та тенденції розвитку світових інформаційно-аналітичних центрів.
51. «Фабрики думок»: особливості створення та функціонування.
52. «Мозкові центри»: особливості створення та функціонування, їх специфіка.
53. Класифікація «фабрик думок», які діють у міжнародних відносинах.
54. Формування і розвиток «фабрик думок» і «мозкових центрів» в Україні.
55. Структура і особливості діяльності інформаційно-аналітичних центрів в Україні.
56. Поняття «комунікаційний процес» та його системні ознаки.
57. Поняття, види та функції засобів масової інформації.
58. Електронні ЗМІ у сучасному світі.
59. Перспективи формування публічної сфери в Україні.
60. Поняття «громадські медіа» та їх приклади.
61. Методи вивчення комунікаційних кампаній.
62. Комунікативні концепції: Н. Луман, Ю. Габермас, Т. Парсонс.
63. Паблік рілейшнз: поняття, функції, базові цілі.
64. Інформаційна війна: поняття, мета і завдання.
65. Закони, закономірності і принципи інформаційних війн.
66. Психологічна війна як вид інформаційної війни: сутність та особливості.
67. Консцієнтальна війна як вид інформаційної війни: сутність та особливості.
68. Кібервійна як вид інформаційної війни: сутність та особливості.

69. Мережева війна та радіоелектронна війна: загальна характеристика.
70. Використання інформаційної зброї у сучасних інформаційних війнах.
71. Інформаційна безпека країни: поняття та сутність.
72. Механізм забезпечення національної інформаційної безпеки.
73. Національні інтереси в інформаційній сфері.
74. Міжнародний аспект захисту інформації.
75. Державна політика України у сфері захисту національного інформаційного простору.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Автоматизовані робочі місця – робочі місця, за допомогою яких працівники мають змогу збирати, зберігати, шукати, передавати, обробляти інформацію з використанням обчислювальної техніки, комп'ютерних інформаційних мереж, засобів і каналів зв'язку.

Агент – суб'єкт міжнародних відносин, що є виразником різних норм, цінностей певної системи, специфіка якої визначає логіку його поведінки в тій чи іншій ситуації. Так, представники окремої держави стають агентами міжнародних відносин, коли їх поведінка пояснюється уявленнями, певними установленими цінностями.

Агресія – усі види та форми незаконного, з погляду ООН, збройного нападу та застосування агресії однією державою або групою держав проти суверенітету, територіальної недоторканності чи політичної незалежності країни.

Акі комунітер (фр. *acquis communautaire* – надбання Спільноти) – сукупність актів законодавства, політичних документів і практики їх застосування, що нині існують в ЄС. **А. к.** лежить в основі процесу європейської інтеграції, оскільки зобов'язує держави-члени імплементувати всі попередні та наступні акти і спільні заходи. Впровадження **а. к.** у національні правові системи є необхідною умовою набуття членства в ЄС. **А. к.** досить динамічне утворення, що постійно розвивається у напрямі розширення та поглиблення.

Акти зовнішньої інформаційної агресії – легальні та/або протиправні акції, реалізація яких може мати негативний вплив на безпеку інформаційного простору держави.

Аналіз – уявне або реальне розкладання об'єкта дослідження на складові.

Аналітично-синтетична обробка науково-технічної інформації – процес обробки інформації шляхом аналізу і синтезу змісту документів з метою одержання необхідних відомостей, а також шляхом їх класифікації, оцінки, співставлення і узагальнення.

Аналогія – ймовірний, правдоподібний висновок про

схожість двох предметів або явищ за якою-небудь ознакою на підставі встановленої їх подібності за іншими ознаками.

Анкетування – метод опитування, при якому дослідник спілкується з респондентом (учасником соціологічного опитування) за допомогою анкети.

Архівні дослідження – дослідження існуючих історичних свідчень і документів, складених або збережених іншими особами або організаціями.

База даних – організована сукупність блоків інформаційних елементів, представлених на машинних носіях, призначених і придатних для оперативного рішення різноманітних задач користувача із застосуванням засобів обчислювальної техніки.

Браузер – програмне забезпечення для комп'ютера або іншого електронного пристрою, як правило, під'єданого до Інтернету, що дає можливість користувачеві взаємодіяти з текстом, малюнками або іншою інформацією на гіпертекстовій вебсторінці. Тексти та малюнки можуть містити посилання на інші вебсторінки, розташовані на тому ж вебсайті або на інших вебсайтах. **Б.** за допомогою гіперпосилань дозволяє користувачеві швидко та просто отримувати інформацію, розміщену на багатьох вебсторінках.

Бюро інформації та друку НАТО – підрозділ НАТО, який відповідає за інформування громадськості та забезпечення щоденних зв'язків НАТО із засобами масової інформації.

Безкризовість інформаційного комплексу – неможливість виникнення криз в інформаційному суспільстві.

Безпека міжнародна – стан міжнародних відносин, за якого створюються умови, необхідні для існування та функціонування держав на міжнародній арені, забезпечення їхнього повного суверенітету, політичної та економічної незалежності, неможливості воєнно-політичного тиску й агресії, рівноправних відносин із іншими країнами. Стан **б. м.** відзначається відсутністю в учасників міжнародних відносин суб'єктивного й об'єктивного відчуття загрози своїм життєво важливим інтересам. Водночас **б. м.** потрібно розглядати й як політику, що сприяє створенню ефективних гарантій миру як для окремої країни, так і для всього світового співтовариства.

Вайолентологія – наука про природу сили та насильства, причини, зміст та форми їх вияву в сфері міжнародних відносин. З позицій **в.**, міжнародні відносини – це відносини сили.

Вебсторінка – інформаційний ресурс, доступний у мережі World Wide Web (Всесвітня павутина), який можна переглянути у веббраузері. Зазвичай інформація **в.** записана у форматі HTML, XHTML або рідше Wml (для wap-сторінок). **В.** можуть об'єднуватися в сайти за допомогою гіпертексту з навігаційними гіперпосиланнями на інші сторінки.

Використання інформації – задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави.

Висновок – нове судження, виведене за правилами логіки, як наслідок з одного або декількох суджень (посилань).

Війна – складне суспільно-політичне явище, пов'язане з розв'язанням протиріч між державами, народами, національними і соціальними групами з переходом до застосування засобів збройної боротьби у формі бойових дій.

Віртуальна реальність – 1) комп'ютерні системи, які забезпечують візуальні і звукові ефекти, що занурюють глядача в уявний світ за екраном. Користувач оточується породженими комп'ютером образами і звуками, що справляють враження реальності. Він взаємодіє зі штучним світом за допомогою різних сенсорів, таких як, наприклад, шолом і рукавички, які зв'язують його рухи, враження і аудіовізуальні ефекти. Майбутні дослідження віртуальної реальності орієнтовані на збільшення відчуття реальності того, хто спостерігає; 2) нова технологія безконтактної інформаційної взаємодії, що реалізує за допомогою комплексних мультимедіа-операційних середовищ ілюзію безпосереднього входження і присутності в реальному часі в «екранному світі», що представлений стереоскопічно. Більш абстрактно – це світ, створюваний в уяві користувача.

Влада – 1) специфічне, непаритетне відношення між соціальними суб'єктами, явище, яке має свої суспільні джерела та різноманітні ресурси; властивість і функція соціальної системи, що походить зі складного комплексу системних взаємодій та структурних ієрархій; 2) спосіб ієрархічної самоорганізації со-

ціальних відносин, заснований на цільовому розподілі функцій управління, підпорядкування і соціального контролю.

«Гібридна» війна – різновид війни з поєднанням принципово різних типів і способів її ведення, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей. **«Г.» в.** використовує класичні прийоми ведення війни (із військовослужбовцями в уніформах, військовою технікою та под.), нерегулярні збройні формування (повстанців, терористів, партизан та ін.) та такі типи війни, як інформаційна і кібервійна. **«Г.» в.** комбінує партизанську та громадянську війни, а також заколот і тероризм.

Гіпертекст – текст для перегляду на комп'ютері, який містить зв'язки з іншими документами («гіперзв'язки» чи «гіперпосилання»); читач має змогу перейти до пов'язаних документів безпосередньо з вихідного (первинного) тексту, активізувавши посилання. Найпопулярнішим зразком гіпертексту є World Wide Web, у якому вебоглядач переміщує користувача з одного документа в інший, щойно той «натисне» на гіперпосилання. Німецький дослідник Ш. Мюнц визначає **г.** як нелінійний засіб презентації тексту. **Г.** – це така форма організації тексту, при якій його одиниці представлені не в лінійній послідовності, а як система явно вказаних можливих переходів, зв'язків між ними. Дотримуючись цих зв'язків, можна читати матеріал у будь-якому порядку, утворюючи різні лінійні тексти. Найпростіший приклад гіпертексту «доінтернетовської епохи» – це будь-який словник чи енциклопедія, де кожна стаття має посилання до інших статей цього ж словника. У результаті читати такий текст можна по-різному: від однієї статті до іншої, у міру потреби, ігноруючи гіпертекстові посилання; читати статті одну за одною, справляючись із відсиленнями; переходити від одного відсилення до іншого тощо. Загальновідомим і яскраво вираженим прикладом сучасного **г.** служать вебсторінки, підготовлені за допомогою HTML (мова розмітки **г.**) і розміщені у вебмережі. Відповідно, у комп'ютерній термінології під **г.** розуміється текст, сформований за допомогою мови розмітки, що потенційно містить у собі гіперпосилання. Гіперпосилання дозволяють переходити від вихідного (одного) тексту до безлічі інших текстів, розміщених у вебмережі.

Гіпотеза – спосіб мислення, який полягає у побудові припущення про те, чим є досліджуване явище, та у доведенні цього припущення.

Глобалізація – найважливіша тенденція розвитку сучасного світу, загальноцивілізаційний процес планетарного єднання різних сфер людської діяльності, який охоплює виробництво, технологію, фінанси, торгівлю, культуру, політичні й державні інститути.

Глобалізований світ – поняття, яким характеризують специфіку трансформацій модерного світу через вплив глобалізації. **Г. с.** визначається через злиття національних економік у єдину загальносвітову систему, засновану на легкості переміщення капіталу, інформаційній відкритості світу, швидкому технологічному оновленні, зниженні тарифних бар'єрів і лібералізації руху товарів, капіталу на основі комунікаційного зближення, інтернаціональної освіти. Суть **г. с.** визначається сукупністю трьох складових: 1) співвідношенням на геополітичному рівні націй-держав; 2) відносинами між націями-державами і глобальними ринками; 3) відносинами між індивідами та державами-націями.

Громадські медіа – ресурси у мережі Інтернет, які дають можливість своїм користувачам спілкуватися, обмінюватися різними видами інформації – текстової, звукової, фото та відео.

Дедукція – процес аналітичного міркування від загального до часткового або менш загального.

Дезінформація – свідомо помилкова або перекручена інформація, що надається противнику або діловому партнерові для більш ефективного ведення бойових дій, співпраці, перевірки на витік інформації і напрямок її витоку, виявлення потенційних клієнтів чорного ринку.

Департамент суспільної інформації – важлива ланка інформаційної системи ООН, яка займається допомогою інформаційним органам, просвітнім закладам, державним і недержавним організаціям на міжнародному рівні, а також розповсюдженням інформації про ООН.

Держава – політичне утворення, що характеризується такими ознаками: легітимною публічною владою, територією та

населенням. На міжнародній арені кожна *д.*, по-перше, поєднує в зовнішній політиці різні цілі – прагнення здійснити експансію або прагнення самозбереження, встановлення миру та стабільності у світі, навіть ціною відмови від певних для себе преференцій. По-друге, кожна *д.* прагне забезпечити власну безпеку, однак це породжує так звану дилему безпеки, сутність якої полягає в тому, що збільшення безпеки однієї з *д.* може розглядатись як небезпека для іншої та викликати з її боку відповідну реакцію – від гонки озброєння до превентивної війни. По-третє, всі *д.* на міжнародній арені є рівними, проте ця рівність є суто формальною, оскільки *д.* різняться за територією, населенням, природними ресурсами, економічним потенціалом, соціальною стабільністю, авторитетом, рівнем озброєння, тривалістю існування. Ці відмінності породжують нерівність *д.* з точки зору їх національної могутності, внаслідок чого утворюється міжнародна стратифікація з характерною для неї ієрархією *д.*

Державна влада – публічний феномен політичного характеру, основна форма політичного панування великої соціальної спільноти (народу, класу тощо); володіє верховенством і суверенітетом, має спеціалізований апарат з регулювання соціальних відносин, використовує право і легітимний примус; є системною функцією асиметричного суспільства.

Джерела інформації – встановлені законом бази і банки даних із широким типом представництва, які використовуються у дипломатичній практиці, діяльності міжнародних організацій, регулюванні міжнародних конфліктів, передачі особистої інформації. Усі *д. і.* поділяють на відкриті та закриті. До відкритих *д. і.* відносять: міжособистісні та опосередковані. До закритих *д. і.* належать дипломатичні, розвідувальні, військово-стратегічні, статистичні.

Джерела інформації загального характеру – політичні, економічні, військові джерела інформації, які використовуються для оцінки економічного та політичного потенціалу держави, складання прогнозів на довготривалий період, планування зовнішньої політики і прийняття рішень на рівні економічних, політичних та воєнних відомств.

Джерела спеціальної інформації – джерела, що стосуються конкретної сфери економічних відносин. Вони призначені для вузької сфери спеціального моделювання та прогнозування окремих стратегій та економічних кроків.

Дипломатія – методи і практика, за допомогою яких держава проводить свою зовнішню політику.

Дипломатія «іншої доріжки» – неурядові та неофіційні контакти та заходи між приватними особами та недержавними суб'єктами, спрямовані на покращення клімату довіри та взаєморозуміння. Термін запроваджений у статті «Зовнішня політика за Фрейдом» (1981) Дж. Монтвіллом. **Д. «і. д.»** – це зусилля недержавних професійних практиків чи теоретиків, спрямовані на редукцію або розв'язання конфлікту шляхом зниження ненависті, напруженості чи страху за допомогою поліпшення комунікації і кращого розуміння позицій одне одного. **Д. «і. д.»** є не заміною, а доповненням офіційної дипломатії.

Довідково-пошуковий апарат – сукупність упорядкованих вторинних документів, створених для пошуку першоджерел.

Документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі.

Експеримент – метод збору і аналізу емпіричних даних з метою перевірки гіпотез щодо причинних зв'язків між явищами.

Електронна бібліотека – розподілена інформаційна система, що дозволяє надійно накопичувати, зберігати й ефективно використовувати різноманітні колекції електронних документів у зручному для користувачів вигляді через глобальні мережі передачі даних.

Електронна колекція – безліч електронних документів, що мають однотипні формальні ознаки і містять фактографічну інформацію.

Електронна копія документа, електронний еквівалент документа – електронний документ, отриманий шляхом оцифровки – перетворення в цифрову (електронну) форму – документа на традиційних носіях (папір).

Електронна культура – нова культура, заснована на розвитку комп'ютерної комунікації і засобів інформації.

Електронний документ – сукупність даних у пам'яті комп'ютера або на зовнішньому машинному носії інформації, призначена для сприйняття людиною за допомогою відповідних програмних і апаратних засобів. **Е. д.** може включати текстову, графічну, аудіо- або відеоінформацію, мати лінійну або нелінійну структуру.

Електронний ресурс – умовна одиниця інформації, що має внутрішню структуру (як просту, так і складну). Кожен ресурс належить до визначеного типу. Між ресурсами можуть бути установлені відносини. Ресурс в Інтернеті – об'єкт, на який указує посилання; інформація, що має асоційований з нею URL (універсальний покажчик ресурсу, тобто Інтернет-адреса).

Життєвий цикл інформації – замкнутий рух інформації в інформаційному середовищі.

Закон «переваги першовідкривача» – у постіндустріальному суспільстві виробник, який першим вийшов на ринок з новою продукцією та зайняв певну частку цього ринку, має переваги, які у нього практично неможливо відібрати.

Засоби масової інформації – засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації.

Захист інформації – сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї.

Зберігання інформації – забезпечення належного стану інформації та її матеріальних носіїв.

Знання – продукт інформаційної діяльності, реалізований у вигляді системних суджень відносно певних явищ.

Зовнішня політика – практичне втілення основних принципів міжнародної політики держави, що відповідає її національним інтересам.

Івент-аналіз, або **аналіз подієвих даних** – методика дослідження динаміки політичних ситуацій, в основі якої лежить спостереження за інтенсивністю подій з метою виявлення можливих шляхів їх еволюції, а також визначення таких компонентів політичного процесу, які є найважливішими для дослідження.

Ідеологія (від грец. *ídeá* – початок, основа, первообраз і *lóyos* – слово, вчення) – система поглядів і ідей, в яких відображено ставлення людей до дійсності і один до одного, оцінку соціальних проблем і конфліктів, а також окреслені цілі соціальної діяльності.

Індукція – процес виведення загального стану зі спостереження низки поодиноких фактів, тобто пізнання від окремого до загального.

Індустрія інформатики – комплекс заходів щодо надання інформаційних послуг та задоволення інформаційних потреб.

Інститут – 1) стійкий комплекс формальних і неформальних правил, принципів, норм, настанов, які регулюють різні сфери людської діяльності та організують їх у систему ролей і статусів, що складають соціальну систему (соціологічне трактування); 2) організаційно-правове втілення чинного порядку організації та функцій соціальних груп, що є матеріальною основою і соціальним субстратом інституційності (юридичне трактування).

Інтегрована інформаційна мережа – мережа, що об'єднує всі засоби передачі та розподілу інформаційних потоків.

Інтернет – глобальна соціально-комунікаційна комп'ютерна мережа, призначена для задоволення особистісних і групових комунікаційних потреб за рахунок використання телекомунікаційних технологій.

Інтернет-мем – явище спонтанного розповсюдження певної інформації Інтернетом усіма можливими способами (електронною поштою, в месенджерах, форумах, блогах тощо) почалося у середині першого десятиліття XXI ст. До спонтанного неконтрольованого розповсюдження від одного інтернет-користувача до іншого обирається не будь-яка інформація, а тільки та, яка не залишає байдужими багатьох користувачів. Традиційно так само розповсюджувалися анекдоти, жарти і посилення на медіаоб'єкти розважального характеру (спочатку малюнки, потім флешролики, звукозаписи, відеозаписи), але спеціальну увагу на явище, назване потім «*i.-m.*», звернули тоді, коли за тим самим принципом стали розповсюджуватися речі, на традиційні анекдоти і розваги не схожі. Також в Інтернеті набули поширення американські мотиватори та демотиватори.

Інтероперабельність різнорідних колекцій – взаємодія різнорідних електронних колекцій; можливість працювати з колекціями різнорідних електронних документів, використовуючи єдиний інтерфейс користувача.

Інтерфейс користувача – комплекс програмних засобів, що забезпечують взаємодію користувача із системою. Єдиний **і. к.** для доступу до електронної бібліотеки забезпечує можливість пошуку в базах даних (електронних колекціях), що її складають, за допомогою тих самих засобів у рамках однієї системи, незважаючи на різнорідність цих колекцій.

Інформатизація – процес широкомасштабного використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах соціально-економічного, політичного і культурного життя суспільства з метою підвищення ефективності використання інформації і знань для управління, задоволення інформаційних потреб громадян, організацій і держави і створення передумов переходу країни до інформаційного суспільства.

Інформатизація суспільства – створення високоорганізованого інформаційного середовища, яке обумовлює вирішення всього комплексу завдань, що висуваються суспільством.

Інформаційна безпека – стан життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесенню шкоди через: неповноту, невчасність та невірорідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

Інформаційна безпека України – сукупність дієвих заходів уповноважених державних органів у інформаційній сфері, що забезпечують захист національної безпеки та оборони України.

Інформаційна війна – використання й управління інформацією з метою набуття конкурентоспроможної переваги над супротивником. **І. в.** може включати: збір тактичної інформації, забезпечення безпеки власних інформаційних ресурсів, поширення пропаганди або дезінформації, щоб деморалізувати військо ворога та населення, підірвати якість інформації супротивни-

ка і попередження можливості збору інформації супротивником. Часто *і. в.* ведеться у комплексі з кібер- та психологічною війнами для ширшого охоплення завдань, із залученням радіоелектронної боротьби та мережевих технологій.

Інформаційна експансія – діяльність із досягнення національних інтересів методом безконфліктного проникнення в інформаційну сферу з метою поступової зміни системи соціальних відносин; витіснення положень національної ідеології і національної системи цінностей і заміщення їх власними цінностями й ідеологічними установками; збільшення ступеня свого впливу та присутності, встановлення контролю над стратегічними інформаційними ресурсами, інформаційно-телекомунікаційною структурою і національними ЗМІ; нарощування присутності власних ЗМІ в інформаційній сфері об'єкта проникнення.

І. е. – перший етап інформаційного протиборства за інтенсивністю, масштабами і засобами, які використовуються перед інформаційною агресією та інформаційною війною.

Інформаційна зброя – сукупність спеціалізованих (фізичних, інформаційних, програмних, радіоелектронних) методів і засобів тимчасового або безповоротного виводу з ладу функцій і служб інформаційної інфраструктури в цілому або окремих її елементів.

Інформаційна інфраструктура – сукупність центрів і каналів створення, накопичення, зберігання, обробки, передачі і використання інформації.

Інформаційна культура – сукупність системних відомостей про способи отримання знань та навички їх використання за допомогою сучасних інформаційних технологій. Вона охоплює складові національної культури та надбання міжнародного досвіду.

Інформаційна політика ООН – головний напрям і спосіб діяльності організації в галузі інформації з метою забезпечення доступу громадськості до інформації; зміцнення матеріально-технічних, фінансових, правових і наукових основ інформаційної діяльності; забезпечення ефективного використання інформації; сприяння міжнародному співробітництву та допомозі

країнам, що розвиваються в галузі інформації.

Інформаційна послуга – діяльність із надання інформаційної продукції споживачам з метою задоволення їхніх потреб.

Інформаційна потреба – усвідомлення користувачем необхідності вивчення комплексу даних, що доповнюють початкові знання користувача.

Інформаційна продукція – матеріалізований результат інформаційної діяльності, призначений для задоволення потреб суб'єктів інформаційних відносин.

Інформаційна ситуація – інформаційне відображення ситуації аналітиком при аналізі міжнародних подій.

Інформаційне право – система соціальних норм і відносин, що виникають в інформаційній сфері – сфері виробництва, перетворення і споживання інформації, яка охороняється державою.

Інформаційне середовище – сукупність інформаційної інфраструктури, інформаційних технологій, інформаційних ресурсів і інформаційних відносин.

Інформаційне суспільство – суспільство, в якому виробництво і споживання інформації є найважливішим видом діяльності, а інформація визнається найзначнішим ресурсом; це суспільство, в якому є реалізованим загальний доступ до глобальних джерел інформації й автоматизованої її обробки; ступінь у розвитку сучасної цивілізації, що характеризується збільшенням ролі інформації і знань у житті суспільства, зростанням частки інфокомунікацій, інформаційних продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті, створенням глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їх соціальних і особистих потреб в інформаційних продуктах і послугах.

Інформаційний вибух – збільшення на порядок обсягів виробництва інформації, її доступності для використання.

Інформаційний злочин – навмисні дії, спрямовані на розкрадання або руйнування інформації в інформаційних системах і мережах, які виходять з корисливих або хуліганських спонукань. З 1991 р., за класифікатором Інтерполу, інформацій-

ні злочини поділяються на: QA – несанкціонований доступ та перехоплення; QD – зміна комп'ютерних даних; QF – комп'ютерне шахрайство; QR – незаконне копіювання; QS – комп'ютерний саботаж; QZ – інші комп'ютерні злочини. За конвенцією Ради Європи по боротьбі з кіберзлочинністю, яка була ратифікована Верховною Радою України, виділено чотири основних типи кіберзлочинів: 1) злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем; 2) шахрайство та підробка, що пов'язані з використанням комп'ютерів; 3) злочини, пов'язані з розміщенням у мережах протиправної інформації; 4) злочини щодо авторських і суміжних прав.

Інформаційний потенціал – сукупність інформаційних засобів країни, які включають інфраструктуру, тобто: інформаційні й комп'ютерні мережі і системи, національну систему інформації, сукупність різних видів інформації, інформаційно-аналітичну структуру, інформаційні служби та засоби масової комунікації. Інформаційний продукт – документована інформація, підготовлена відповідно до потреб користувачів і представлена у вигляді товару. Інформаційними продуктами є програмні продукти, бази і банки даних та інша інформація.

Інформаційний ресурс – особливий вид ресурсу, що ґрунтується на ідеях і знаннях, накопичених у результаті науково-технічної діяльності людей, і поданий у формі, придатній для збирання, реалізації та відтворення.

Інформаційний тероризм – використання інформаційних технологій, засобів масової комунікації, поширення інформації з метою цільового впливу на вибраний об'єкт. На відміну від інформаційних війн, терористичні акти одноразові і мають знищуючу силу. Найчастіше в таких випадках інформаційні терористи намагаються досягти якомога швидше потрібної мети і наробити побільше галасу. Медіаінформаційний тероризм є особливим різновидом психологічного терору, який відносять до інфраструктурного, а саме: зловживання інформаційними системами, мережами та їх компонентами для здійснення терористичних дій та інших, віднесених до них, акцій.

Інформаційний шум – явище сучасного розвитку інфо-

рмаційного простору та інформаційного суспільства, що характеризується наявністю надлишку інформації в комунікаційному середовищі.

Інформаційні аналітичні центри – установи, які надають комплекс послуг ситуаційного, оперативного і стратегічного аналізу.

Інформаційні відносини – відносини, які виникають у політичній, економічній, духовній (культурній), соціальній, науково-технічній та міжнародній сферах життя і діяльності суспільства, держави з питань одержання, використання, розповсюдження і захисту інформації.

Інформаційні ресурси – засоби, можливості і джерела інформації, які визначають роль і місце держави у світі і виступають показником національного багатства країни.

Інформаційні ресурси науково-технічної інформації – систематизоване зібрання науково-технічної літератури і документації (книги, брошури, періодичні видання, патентна документація, нормативно-технічна документація, промислові каталоги, конструкторська документація, звітна науково-технічна документація з науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, депоновані рукописи, переклади науково-технічної літератури і документації), зафіксовані на паперових чи інших носіях.

Інформаційні технології – сукупність методів і засобів, що використовуються для збору, зберігання, обробки і поширення інформації.

Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах – сукупність дій, спрямованих на пізнання сутності, причин, тенденцій розвитку подій і явищ на світовій арені, розгляд і оцінювання, вироблення на основі аналізу й обробки міжнародної інформації висновків і рекомендацій.

Інформаційно-аналітична робота – сукупність дій щодо підвищення ефективності управлінської діяльності у галузі міжнародних відносин і зовнішньої політики. Мета **і.-а. р.** – пізнання сутності, причин, тенденцій розвитку подій і явищ на світовій арені, розгляд і оцінювання ситуацій, вироблення на основі аналізу й обробки міжнародної інформації висновків, рекомендацій, коментарів для обґрунтування прийняття відпо-

відних рішень.

Інформаційно-комунікаційні технології – поняття, що часто використовується як синонім інформаційних технологій, хоча **і.-к. т.** – це загальний термін, який означає уніфіковані технології та інтеграцію телекомунікацій (телефонних ліній та бездротових з'єднань), комп'ютерів, підпрограмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Іншими словами, **і.-к. т.** складаються з інформаційних технологій, а також телекомунікацій, медіа-трансляцій, усіх видів аудіо- і відеообробки, передачі, мережових функцій управління та моніторингу. Вираз вперше використано у 1997 р. у доповіді Д. Стівенсона для уряду Великої Британії, який посприяв створенню нового Національного навчального плану Великої Британії у 2000 р.

Інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Інформація, що захищається, – відомості, на використання і поширення яких введене обмеження їх володільцем. **І, що з.**, має такі ознаки: засекречувати інформацію, тобто обмежувати до неї доступ може тільки її володільць або уповноважені ним на те особи; чим важливіша для володільця інформація, тим ретельніше він її захищає. Деяку інформацію необхідно захищати більш ретельно, тож володільць призначає їй різний ступінь таємності; **і, що з.**, повинна приносити певну користь її володільцю і виправдовувати витрачені на її захист сили і кошти.

Кейс-стаді (case study) – детальне дослідження окремого випадку, що відноситься до певного класу феноменів.

Кібервійна – комп'ютерне протистояння у просторі Інтернету.

Класифікація – розподіл тих чи інших об'єктів за класами залежно від їх загальних ознак, що фіксує закономірні зв'язки між класами об'єктів у єдиній системі конкретної галузі

знання.

Класифікація документів – розподіл документів за різними критеріями для розробки методів їх аналізу та використання у наукових дослідженнях, соціальній практиці.

Комунікаційний процес – зумовлене ситуацією й соціально-психологічними особливостями комунікаторів встановлення і підтримання контактів між членами певної соціальної групи чи суспільства в цілому на основі духовного, професійного або іншого єднання.

Комунікаційні технології – засоби передачі інформації.

Комунікація (від лат. *communicatio* – єдність, передача, з'єднання, повідомлення) – процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше суб'єктами за допомогою знакових систем, насамперед, мови, писемності та невербальних форм **к.** (через візуальну сферу) з використанням сучасних інформаційно-комунікативних технологій.

Контент-аналіз – якісно-кількісний метод вивчення документів, який характеризується об'єктивністю висновків і строгістю процедури та полягає у квантифікаційній обробці тексту з подальшою інтерпретацією результатів. Предметом **к.-а.** можуть бути як проблеми соціальної дійсності, котрі відбиваються чи, навпаки, приховуються у документах, так і внутрішні закономірності самого об'єкта дослідження.

Конфіденційні джерела інформації – джерела спеціального призначення, які захищаються законом і охороняються засобами держави. Під **к. д. і.** розуміють: технічні носії інформації, документовані, інформаційні продукти, технічні засоби обробки інформації, джерела розвідки і закриті джерела специфічних міністерств та відомств. **К. д. і.** розкриваються лише у разі необхідності для судового слідства і за санкцією прокурора або якщо конфіденційна інформація свідчить про екстремальні ситуації, які стосуються безпеки життєдіяльності суспільства.

Концепція – система доказів певного положення, система поглядів на те чи інше явище; єдиний, визначальний задум. **К.** істотно відрізняється від теорії своєю незавершеністю й недостатньою верифікованістю. Її можна вважати сурогатною формою теорії. Головне призначення **к.** – прагнення використо-

увати її для пояснення, пошуку закономірностей.

Критерії оцінки інформаційної безпеки – методологічна база для визначення вимог захисту комп'ютерних систем від несанкціонованого доступу, створення захисних систем та оцінки ступеня захищеності.

Маніпулювання масовою свідомістю – програмування думок та установок мас, їх настроїв і навіть психологічного стану для забезпечення поведінки, вигідної власникам засобів маніпуляції. **М. м. с.** передбачає певну кодифікацію інформації, тобто її структурування, зміну її статусу, створення інформаційних схем. Кодифікація сприяє уніфікації та гомогенізації реальності, створенню спрощеної картини світу, формуванню «уявних світів», поведінка в яких має бути передбачуваною і програмованою.

Мас-медіа – засоби одночасної передачі інформації широкому колу людей, тобто масової інформації. До них належать: преса (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, Інтернет, кінематограф, звукозаписи та відеозаписи, відеотекст, телетекст, рекламні щити і панелі, домашні відеоцентри, що поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку. Усім цим засобам притаманні якості, що їх об'єднують: звернення до масової аудиторії, доступність багатьом людям, корпоративний зміст виробництва і розповсюдження інформації.

Масова інформація – інформація, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб.

Медіаграмотність – сукупність навичок та вмінь, які дозволяють людям аналізувати, оцінювати і створювати повідомлення в різних жанрах, формах та видах медіа. В основі **м.** – модель, яка заохочує людей ставити питання про те, що вони дивляться, спостерігають, читають. **М.** дозволяє споживачам критично аналізувати медіаповідомлення з тим, щоб бачити там пропаганду, цензуру або односторонність у новинах і програмах суспільного інтересу (і причини таких дій також), а також мати уявлення про такі важливі структурні елементи, як володілець медіа, модель фінансування, які впливають на інформацію.

Медіавійна – явище формування негативного ставлення в аудиторії мас-медіа до ворога (суб'єкта міжнародних відносин

або учасника політичного процесу).

Медіакультура – сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому. На особистісному рівні **м.** означає здатність людини ефективно взаємодіяти з масмедіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі.

Медіанпростір – відкрита інформаційна система, створена взаємообумовленою цілісністю відносин виробників і споживачів масової інформації, що передається через засоби масової комунікації.

Мем – одиниця культурної інформації, поширювана від однієї людини до іншої за допомогою імітації, навчання тощо. Поняття **м.** і його концепція були вперше розроблені Річардом Докінзом у книзі «Егоїстичний ген» 1976 р., пізніше доповнені у книзі «Розширений фенотип».

Мережева війна – форма ведення конфліктів, коли її учасники застосовують мережеві форми організації, доктрини, стратегії та технології, пристосовані до сучасної інформаційної доби. Звичайними учасниками таких мереж можуть бути терористи, кримінальні угруповання, громадські організації та соціальні рухи, які використовують децентралізацію та є гнучкими мережевими соціальними структурами.

Мережева література (віртуальна література) – різновид літературного мистецтва, який характеризується залежністю тексту від цифрового носія, а це надає можливість створення нелінійних, розгалужених структур і є підґрунтям для залучення мультимедіа в літературний текст. Традиційно до **м. л.** відносять такі підвиди літератури: гіпертекстова та мультимедійна.

Мережеве суспільство – відгалуження інформаційного суспільства, побудоване на горизонтальних соціальних зв'язках і сучасних комунікативних технологіях мережевого типу.

Метадані, метайнформація – «дані про дані», «інформація про інформацію», формалізований опис колекції, документа або об'єкта. Під **м.** розуміють і структуровані відомості про електрон-

ний ресурс, що представляють його властивості (або атрибути).

Метод – логічна конструкція імперативного характеру, що певний план дій.

Методи маніпулятивного впливу ЗМІ – створення образу ворога; зміщення акцентів; використання принципу контрасту; схвалення уявної більшості; хибні аналогії; інформаційна блокада; показова проблематика; залучення «свідків» подій; спрощене або спотворене коментування подій тощо.

Методика – послідовність конкретних процедур, реалізація яких забезпечує досягнення мети дослідження; сукупність способів і прийомів доцільного проведення будь-якої роботи; вчення про методи викладання певної науки.

Методологія – вчення про структуру, принципи побудови, логічну організацію, методи та засоби пізнання міжнародно-політичної реальності.

Міжнародна інформаційна діяльність – забезпечення громадян, державних органів, підприємств, установ й організацій офіційно документованою або публічно оголошеною інформацією про зовнішньополітичну діяльність України, події і явища в інших країнах, а також цілеспрямоване поширення державними органами, об'єднаннями громадян, засобами масової інформації та окремими громадянами всебічної інформації про Україну.

Міжнародна інформаційна політика – стратегія, напрями і завдання держави у сфері збирання, зберігання, використання та поширення інформації та інформаційних ресурсів у системі міжнародних відносин.

Міжнародна інформація – сукупність відомостей про систему міжнародних відносин, а також про структуру, загальні властивості інформації і питання, пов'язані з пошуком, збиранням, аналізом, зберіганням та розповсюдженням інформації у системі міжнародних відносин.

Міжнародна обстановка – сукупність чинників, які впливають на стан, розвиток і результати міжнародних відносин.

Міжнародне співробітництво – процес взаємодії двох або декількох акторів, у якому виключається застосування збройного насильства і домінують спільні пошуки реалізації загальних інтересів. Співробітництво означає не відсутність

конфлікту, а «порятунок» від його крайніх, кризових форм.

Міжнародний інформаційний простір – 1) система середовища буття людини, яка забезпечує діяльність будь-якої системи, зокрема, системи міжнародних відносин; 2) система спільного використання національних інформаційних ресурсів за узгодженими сферами і напрямками діяльності; 3) сума складних інформаційних технологій, які є основою і визначальним компонентом промислово-економічного комплексу транснаціональних спільнот, які впливають на формування світоглядних процесів у суспільстві. **М. і. п.** характеризується такими чинниками: територія розповсюдження інформації за допомогою глобальної системи комунікацій; інфраструктура або технологічні засоби і можливості зберігання, обробки і розповсюдження інформації по вертикалі і горизонталі; наявність міжнародної та національної інформаційної політики, комплексу норм і принципів, що регулюють функціонування та використання міжнародної інформації; наявність міжнародних угод у галузі комунікацій, які базуються на розумінні світової ролі інформаційних процесів, їх впливу на розвиток цивілізацій; доступ до інформації світової громадськості й участь суб'єктів міжнародних відносин у загальній системі зв'язку.

Міжнародний порядок – відносно стабільна, певним чином упорядкована сукупність взаємин між суб'єктами міжнародних відносин.

Міжнародні інформаційні системи – сукупність різноманітних інформаційних ресурсів та технологій, які знайшли свій інституційний вияв та організаційне оформлення для вирішення тактичних і стратегічних завдань у сфері міжнародного обміну інформацією.

Міжособистісні джерела інформації – джерела інформації, до яких належать міжособистісні контакти на різних рівнях представництва, тобто міжособистісні контакти представників зовнішньої політики, відомств, керівництв відповідних відомств за усіма напрямками співробітництва, а також дипломатичні контакти і контакти, представлені у державі у рамках міжнародних форумів (організацій).

Модель – у широкому розумінні – аналог, замітник деякого об'єкта-оригіналу (події, процесу, явища) іншим

об'єктом, що за певних умов відображає властивості оригіналу.

Моделювання – дослідження певних явищ, процесів або систем об'єктів шляхом побудови та дослідження їх моделей, а також використання моделей для визначення або уточнення характеристик та раціоналізації засобів побудови нових об'єктів.

«Мозковий центр» – незалежна, не орієнтована на прибуток дослідницька організація, що створена з метою обговорення і упровадження важливих для публічного життя рішень, а також просування тієї або іншої практичної і впливової політики у певній сфері суспільного життя.

«М'яка сила» – здатність держави (союзу, коаліції) досягти бажаних результатів у міжнародних справах шляхом переконання і залучення до процесу, а не нав'язування та примусу.

Науково-інформаційна діяльність – сукупність дій, спрямованих на задоволення потреб громадян, юридичних осіб і держави у науково-технічній інформації, що полягає в її збиранні, аналітично-синтетичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку і поширенні.

Науково-технічна інформація – будь-які відомості та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані під час науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Національна безпека – сукупність внутрішніх та зовнішніх умов, які забезпечують стабільний розвиток суспільства, захист державних і суспільних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз, гарантії прав і свобод громадян.

Національний інтерес – усвідомлення і відображення корінних потреб суспільства у державній політиці.

Національний інформаційний продукт – матеріальний або нематеріальний результат інформаційної діяльності, який має синтезований характер, оскільки поєднує результати інформаційної інтелектуальної діяльності суспільства та технічні засоби інформаційного забезпечення. Компонентами **н. і. п.** є: технічні засоби зв'язку (обчислювальна техніка та інші новітні

технології), супутникові форми забезпечення передачі інформації, кабельні мережі, бази і банки даних, аудіовізуальне забезпечення передачі інформації, новітні оптоволоконні мережі, традиційні засоби передачі інформації.

Національний інформаційний простір – сукупність інформаційних потоків як національного, так і закордонного походження, що функціонують на території держави.

Нетократія – нова форма управління суспільством, у рамках якої основною цінністю є не матеріальні предмети (гроші, нерухомість тощо), а інформація. Повноцінний доступ до достовірної інформації і маніпуляції з нею забезпечують владу над рештою учасників того чи іншого соціуму (суспільства, країни, держави). Уперше термін використаний у книзі «Нетократія» (А. Зодерквіст), де також описується нова організація суспільства: «В інформаційному суспільстві найважливішим мемом буде те, що можна уявити як вузол у рибальській сітці, певний портал влади (на зразок Інтернет-порталу), сполучна ланка у всеохоплюючій мережі. Навколо цього феномену формується найважливіший кластер інформаційної парадигми – Нетократична мережа».

Носій інформації – фізичне тіло, яке використовується під час запису для збереження в ньому або на його поверхні сигналів інформації. Основні типи носіїв інформації: паперовий; механічний; магнітний (магнітна стрічка, магнітний диск, магнітний домен); фототермічний; твердотільний накопичувач.

Оборонний огляд – процедура оцінювання стану і готовності сил оборони до виконання завдань з оборони України, стану їх кадрового, фінансового, матеріально-технічного та інших видів забезпечення.

Одержання інформації – набуття, придбання, накопичення відповідно до чинного законодавства України документованої або публічно оголошеної інформації громадянами, юридичними особами та державою.

Опосередковані джерела інформації – джерела інформації, які виступають посередником між конкретним джерелом інформації та суб'єктами міжнародних відносин. До них відносять: засоби масової комунікації, електронні засоби комунікації,

інформаційні центри, архіви, бібліотеки та інші джерела збереження інформації. Опосередковані джерела поділяються на офіційні та неофіційні.

Опосередковані неофіційні джерела інформації – громадські організації та рухи, політичні партії, політичні структури, соціологічні установи, альтернативні засоби масової комунікації, а також незалежні інформаційно-аналітичні центри, які створюють суб'єктивні оціночні прогнози.

Опосередковані офіційні джерела інформації – органи державної влади, спеціалізовані науково-дослідні інститути та відомчі установи (наприклад, Міністерство закордонних справ), силові структури та інші державні органи, які виступають з офіційною точкою зору. Офіційним джерелом інформації про стан країни на міжнародній арені є Президент країни та міністр закордонних справ. До офіційних джерел відносять також органи державної статистики, інформаційно-аналітичні структури із окремих сфер міжнародного співробітництва, установи соціальної політики і праці, демографічні відомства, промислові концерни (представництва), окремі відомства, які належать до джерел конфіденційної інформації.

Основні види інформаційної діяльності – одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

Основні напрями інформаційної діяльності – політичний, економічний, соціальний, духовний, екологічний, науково-технічний, міжнародний тощо.

Паблік рілейнз (PR) – функція менеджменту, що дає оцінку ставленню громадськості, ідентифікує політику та дії індивідуума або організації з громадськими інтересами та реалізує програму дій задля знаходження суспільного розуміння та прийняття.

Парадигма (дав.-гр. *παράδειγμα* – приклад, зразок) – прийнята певним науковим співтовариством модель постановки та розв'язання проблем. Термін упроваджений у науку Т. Куном.

Політика – соціальне явище; людська діяльність, що виражається у взаємодії між соціальними спільнотами, класами, націями, народами, державами, партіями, громадянами та їх об'єднаннями на ґрунті політичної влади, реалізації певних цілей для поліпшення умов життя людей, забезпечення су-

спільного і світового порядку.

Політичний міф – архетипічна конструкція, яка визначає існування певної політичної системи та претензії на особливу роль у цій системі окремої особистості або групи.

Поширення інформації – оприлюднення, реалізація у встановленому законом порядку документованої або публічно оголошеної інформації.

Правова інформація – будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо.

Правовий документ – будь-який матеріальний об'єкт, у якому фіксуються різноманітні знання про право, які призначені для передачі в часі і просторі і використовуються у суспільній практиці. Традиційним матеріальним утіленням правового документа є паперовий документ, а також магнітні та інші носії інформації.

Прийом – окрема дія, що застосовується при виконанні певного дослідження.

Принцип – результат узагальнення, висновки з усіх законів і категорій, що виступають як відправні положення науки.

Принципи інформаційних відносин – гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

Припущення – імовірнісне судження про події, явища.

Проблемна ситуація – сукупність виявлених суперечностей між суб'єктами міжнародних відносин.

Прогнозування – аналітичне дослідження перспектив розвитку всього об'єкта або його окремих елементів на основі багатостороннього і ретельного вивчення його теперішнього стану в контексті максимальної кількості об'єктивних і суб'єктивних чинників, з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх, сприятливих і несприятливих впливів.

Процедура аналізу – встановлений порядок виконання

прийомів і способів дослідження.

Процес інформаційно-аналітичної діяльності – сукупність спрямованих на досліджуваній предмет операцій мислення і технологічних процедур, виконання яких у певній послідовності із використанням необхідних засобів забезпечує вирішення поставленого завдання.

Психологічна війна – сукупність різних форм, методів і засобів впливу на людину з метою зміни у бажаному напрямі її психологічних характеристик (поглядів, думок, ціннісних орієнтацій, настроїв, установок, мотивів, стереотипів поведінки), а також групових норм, масових настроїв, суспільної свідомості в цілому.

Публічна сфера – сфера, яка пов'язана з діяльністю громадян, що виступають як публіка (самодостатнє джерело політичної влади). Основна функція *п. с.* – забезпечення вираження (висловлення) спільних інтересів громадян шляхом організації постійної раціональної дискусії.

Римський клуб – міжнародна неприбуткова неурядова організація, що об'єднує науковців, економістів, бізнесменів, чільних службовців міжнародних організацій, колишніх голів держав та урядів з усіх п'яти континентів, які переймаються актуальними проблемами людства – політичними, економічними, соціальними, екологічними, технологічними і культурними та їх аналізом і прогнозуванням у контексті «світової проблематики» («world problematique»).

Світова політика – сукупна діяльність суверенних держав та інших міжнародних суб'єктів на глобальній світовій арені, яка охоплює політику кожного з них з погляду своїх внутрішніх проблем і ситуацій; сфера неподільної взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин з приводу політики стосовно одне одного та вирішення загальносвітових проблем.

Світовий інформаційний ринок – переважно продаж і купівля послуг із використанням різних баз даних у світовому середовищі; інформаційні матеріали, що готуються в науково-дослідних інститутах, центрах аналізу інформації та інших інформаційних установах, різні засоби електрозв'язку для авто-

мативованого пошуку у мережевих базах даних тощо.

Семантична модель – формалізоване представлення значущих (семантичних) одиниць предметної області і структури значимих зв'язків між ними.

Середовище міжнародних відносин (міжнародне середовище) – у найбільш узагальненому вигляді ототожнюється з простором, у якому реалізується взаємодія основних учасників міжнародних відносин. У міжнародно-політичній науці розрізняють такі типи середовища: соціальне (пов'язане з діяльністю людини) та позасоціальне (простір у контексті параметрів класичної геополітики/політичної географії); внутрішнє та зовнішнє середовище міжнародної системи. Зустрічаються спроби класифікувати міжнародне середовище за рівнем реалізації міжнародної політики та за цивілізаційними характеристиками.

Синтез – об'єднання пізнаних у результаті аналізу елементів у єдине ціле.

Ситуація – характеристика стану міжнародної обстановки, що складається на певний час, певному напрямі, в певній сфері і потребує аналізу.

Соціальні мережі – структури, що базуються на людських зв'язках або ж спільних інтересах. Соціальна мережа може розглядатися як Інтернет-платформа, за допомогою якої здійснюється спілкування між її користувачами та групування за інтересами. Її завдання полягає в тому, щоб забезпечити будь-кого з них усіма можливими способами взаємодії один з одним – відео, чати, зображення, музика, блоги та ін.

Соціологічна інформація – будь-які документовані відомості про ставлення до окремих осіб, подій, явищ, процесів, фактів тощо.

Спеціальні інформаційні операції – сплановані дії, спрямовані на ворожу, дружню або нейтральну аудиторію з метою впливу на її свідомість і поведінку за допомогою використання певним чином організованої інформації та інформаційних технологій для досягнення певної мети.

Спосіб – система дій, що застосовуються при виконанні певного дослідження.

Статистична інформація – документована інформація

ція, що дає кількісну характеристику масових явищ та процесів, які відбуваються в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя суспільства.

Стратегія кібербезпеки України – документ довгострокового планування, що визначає загрози кібербезпеці України, пріоритети та напрями забезпечення кібербезпеки України з метою створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави.

Теледоступ (віддалений доступ) – доступ до програм і даних з віддаленого терміналу через канали і засоби зв'язку.

Теорія – сукупність висновків, що відображає відносини і зв'язки між явищами реальності у вигляді інформаційної моделі. **Т.** стає гіпотеза, що має відтворюване підтвердження явищ та механізмів і дозволяє спостерігачу прогнозувати наслідки дій чи зміни стану об'єкта спостережень. **Т.** лежить в основі вчення.

Техніка аналітичного дослідження – сукупність прийомів та способів, які входять до складу процедур аналізу.

Технології міжнародної інформації – інтелектуально спроектовані комплексні алгоритми інформаційних дій (певних заходів, акцій, кампаній), призначені для системного забезпечення розвитку міжнародних відносин за умов становлення інформаційного суспільства.

Технології управління інформацією – певні менеджерські способи та дії, які використовуються для виконання завдань управління на основі інформації як головного ресурсу.

Узагальнення – процес уявного переходу від одиничного до загального з порівнянням окремих предметів, фактів, явищ і виявленням спільних рис, особливостей.

«Фабрика думок» – незалежні, не засновані на інтересах певних груп впливу неприбуткові організації, які здійснюють дослідження і продукують положення задля впливу на процеси вироблення політики на різних її рівнях. **«Ф. д.»** є головним місцем між владою і знанням.

Фейк (англ. *fake* – підробка, фальшивка, обман, шахрайство) – фальшива, часто сенсаційна інформація, розповсюджена під виглядом новин. За методом поширення **ф.** є: мас-медійні **ф.**

(які створюють спеціально для ЗМІ і через них поширюються) і мережеві чутки (коли поширюють чинось видумку через соціальні мережі). За формою: фотофейк, відеофейк і фейковий журналістський матеріал.

Фейкові новини – навмисне поширення брехні з метою змінення громадської думки або розділення людей на кілька ворогуючих таборів.

Фокус-група – сфокусоване групове інтерв'ю, спрямоване на виявлення в учасників їхнього суб'єктивного сприйняття будь-яких предметів чи явищ дійсності під час дискусії.

Фрейм (англ. *frame* – каркас, остов; будова, структура, система; рамка; окремий кадр фільму та ін.) – структура, що репрезентує стереотипні ситуації у свідомості (пам'яті) людини або інтелектуальної системи і призначена для ідентифікації нової ситуації, що базується на такому ситуативному шаблоні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреев В. І., Хорошко В. О., Чередниченко В. С., Шелест М.Є. Основи інформаційної безпеки: підручник / за ред. В. О. Хорошка. Вид. 2-ге, допов. і перероб. Київ: ДУІКТ, 2009. 292 с.
2. Андрієнко В. М., Моїсеєнко О. П. Інформаційні ресурси сучасного суспільства: навч. посіб. Донецьк: ДонНУ, 2013. 144 с.
3. Анісімова О. М., Кирилишен Я. В., Остапенко А. В. Інформаційне суспільство: навч. посіб. 2-ге вид., допов. Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2016. 201 с.
4. Артюшенко О. М. Інформаційна війна в Україні. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 107. С. 234–237.
5. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз: монографія. Київ: МАУП, 2005. 440 с.
6. Березенко В. В. PR в Україні: наукове осмислення феномену: монографія / Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Київ: Акад. укр. преси: Центр вільної преси, 2013. 360 с.
7. Беляков К. І. Інформація в праві: теорія і практика / Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. Київ: КВІЦ, 2006. 118 с.
8. Білоусов О. С. Інформаційне суспільство в сучасній Україні: тенденції розвитку: монографія. Одеса: Гельветика, 2015. 359 с.
9. Боднар І. Р. Сучасні реалії інформаційного суспільства: проблеми становлення та перспективи розвитку: монографія / Львів. комерц. акад. Львів. 2013. 319 с.
10. Боднар І. Р. Міжнародна інформація: підручник. Львів: Львів. торг.-екон. ун-т, 2016. 343 с.
11. Боднар І. Р. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах: підручник. Львів: Львів. торг.-екон. ун-т, 2018. 279 с.
12. Бондар Ю. В. Поле битви – інформаційний простір. Київ: МАУП, 2006. 152 с.
13. Бондар Ю. В. Національний інформаційний простір

новітньої України: становлення та функціонування у процесі політичної трансформації суспільства: монографія. Київ: МАУП, 2007. 184 с.

14. Брижко В. М., Швець М. Я., Цимбалюк В. С. Е-боротьба в інформаційних війнах та інформаційне право: монографія / Акад. прав. наук України; Наук.-дослід. центр прав. інформатики. Київ. 2007. 233 с.

15. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ: Талком, 2014. 416 с.

16. Вступ до інформаційної культури та інформаційного права: монографія / В. С. Цимбалюк, В. М. Брижко, Р. А. Калюжний та ін. Київ: ІВА, 2003. 240 с.

17. Герасіна Л. М., Погрібна В. Л. Політична міфологія як спосіб владного домінування. *The 8 th International scientific and practical conference «Science and education: problems, prospects and innovations» (April 28-30, 2021)*. Kyoto: CPN Publishing Group, 2021. P. 248–257.

18. Грайворонський М. В., Новіков О. М. Безпека інформаційно-комунікаційних систем: підручник / за заг. ред. М. З. Згуровського. Київ: ВHV, 2009. 608 с.

19. Голубуцький О. П., Шевчук О. Б. Електронний уряд. Київ: Атлант UMS, 2002. 173 с.

20. Гондюл В. П., Рижков М. М., Андреева О. М. Вступ до спеціальності «Міжнародна інформація»: підручник / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ. 2009. 383 с.

21. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 1. С. 136–141.

22. Горбенко І. Д., Гріненко Т. О. Захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: навч. посіб. Ч. 1: Криптографічний захист інформації. Харків. 2004. 368 с.

23. Горбулін В. П. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання: монографія. Київ: Інтертехнологія, 2009. 164 с.

24. Горбулін В. П., Биченок М. М. Проблеми захисту інформаційного простору України: монографія. Київ: Інтертехнологія, 2009. 135 с.

25. Грипич С.Н., Буравкова Л.М. Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід: навч. посіб. / за заг. ред. С. Н. Грипич. Рівне: Зень О., 2017. 366 с.
26. Грянка Г. В. Інформаційна війна в Україні: форми та методи. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2018. Вип. 4. С. 79–91.
27. Даніл'ян В. О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз): монографія. Харків: Право, 2008. 184 с.
28. Дворянин П. Я. Джерела інформації: недоліки та переваги (закордонний та вітчизняний досвід). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2011. Вип. 25. С. 97–103.
29. Демешко І. М. Інформаційно-аналітична діяльність: навч. посіб. 2-ге вид., випр. і допов. Кіровоград: Александрова М. В., 2016. 299 с.
30. Європейські комунікації: політичні, економічні, правові, безпекові, дипломатичні, суспільні та культурні аспекти: кол. монографія / Є. А. Макаренко та ін. Київ: Центр вільної преси, 2007. 535 с.
31. Жангожа Р. Мультикультуралізм: pro et contra / Нац. акад. наук України; ГУ «Ин-т всемир. истории». Львов-Київ. 2016. 208 с.
32. Жаровська І., Ортинська Н. Інформаційна війна як сучасне глобалізаційне явище. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юрид. науки». 2020. Т. 7. № 2. С. 56–61.
33. Замула О.А., Горбенко Ю.І., Шумов О.І. Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки. Комплексні системи захисту інформації: навч. посіб. Харків. 2010. 248 с.
34. Зовнішньополітичні комунікативні технології: підруч. для студентів ВНЗ, які навчаються за напрямом підгот. «Міжнародна інформація» / Є. А. Макаренко, М. М. Рижков, Н. О. Піпченко та ін. Київ: Центр вільної преси, 2016. 415 с.
35. Інформатизація, право, управління: (організаційно-правові питання): монографія / Р. А. Каложний, О. Д. Крупчан, В. Д. Гавловський та ін.; за ред. М. Я. Швеця, О. Д. Крупчана.

Київ: Акад. прав. наук, 2002. 191 с.

36. Інформаційна безпека: навч. посіб. / Ю. Я. Бобала та ін.; за заг. ред. Ю. Я. Бобала та І. В. Горбатого. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2019. 573 с.

37. Інформаційна безпека держави: підручник: в 2 т. / В. М. Петрик та ін.; за заг. ред. В. В. Остроухова. Київ: Кн. палата України, 2016. Т. 1. 264 с. Т. 2. 328 с.

38. Інформаційна безпека та інформаційні технології: монографія / Г. В. Альошин та ін.; за заг. ред. В. С. Пономаренка. Харків: ДІСА ПЛЮС, 2019. 321 с.

39. Інформаційна війна і національна безпека: монографія / П. П. Ткачук та ін. Львів: Акад. сухопут. військ, 2015. 264 с.

40. Інформаційна політика України: європейський контекст: монографія / Л. В. Губерський та ін. Київ: Либідь, 2007. 360 с.

41. Інформаційне суспільство в світі та Україні: проблеми становлення та закономірності розвитку: кол. монографія / М. А. Ажажа та ін.; за ред. В. Г. Воронкової. Запоріжжя: Запоріж. держ. інж. акад., 2017. 283 с.

42. Інформаційне суспільство у соціально-філософській ретроспективі та перспективі: монографія / В. В. Лях та ін.; відп. ред. В. Лях. Київ: ХХІ ст.: діалог культур, 2009. 404 с.

43. Мастяниця Й. У., Соснін О. В., Шиманський Л. Є. Інформаційні ресурси України: проблеми державного управління. Київ: НІСД, 2002. 140 с.

44. Інформаційна культура: навч. посіб. / В. С. Цимбалюк та ін.; заг. ред.: М. Я. Швець, Р. А. Калюжний. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2007. 254 с.

45. Інформаційні технології: проблеми та перспективи: монографія / Н. Г. Аксак та ін.; за заг. ред. В. С. Пономаренка. Харків: Рожко С. Г., 2017. 446 с.

46. Інформаційні технології: сучасний стан та перспективи: монографія / Г. В. Альошин та ін.; за заг. ред. В. С. Пономаренка. Харків: ДІСА ПЛЮС, 2018. 461 с.

47. Інформаційно-психологічне протистояння (еволюція та сучасність): монографія / Я. М. Жарков та ін. Київ: Віпол, 2013. 247 с.

48. Карнаух А. А., Шевчук З. Ю. Інформаційна війна на

сучасному етапі розвитку суспільства. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 18 «Економіка і право». 2015. Вип. 29. С. 98–103.

49. Карпенко В. О. Інформаційна політика та безпека. Київ: Нора-Друк, 2006. 320 с.

50. Картунов О. В., Маруховський О. О. Інформаційне суспільство: аналіз політичних аспектів зарубіжних концепцій: монографія / за заг. ред. О. В. Картунова. Київ: Ун-т економіки та права «КРОК», 2012. 343 с.

51. Кастельс М., Хіманен П. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель / пер. з англ. Київ: Ваклер, 2006. 230 с.

52. Кіслов Д. В. Інформаційні війни: монографія. Київ. 2013. 300 с.

53. Кіслов Д. В. Сучасні медіа та інформаційні війни: монографія. 2-ге вид. Київ: Леся, 2013. 239 с.

54. Козьяков Д. Масова інформація в мережі Інтернет: правові аспекти. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2010. № 1. С. 120–124.

55. Комова М. В. Принципи співвідношення фактів та інтерпретацій у засобах масової інформації: монографія. Львів: Львів. політехніка, 2012. 252 с.

56. Комова М. В., Пелецишин А. М., Білушак Т. М. Керування документальними процесами: навч. посіб. Львів: Львів. політехніка, 2013. 187 с.

57. Кондрусева В. М. Інформаційне суспільство у контексті сучасної цивілізаційної ситуації (соціально-антропологічний аспект): монографія / наук. ред. Є. Р. Борінштейн. Одеса: Бондаренко М. О., 2014. 163 с.

58. Коновець О. Ф. Масова комунікація: теорії, моделі, технології: навч. посіб. Київ: ЛГУ, 2009. 266 с.

59. Королько В. Г. Паблік рілейшнз. Наукові основи. Методика. Практика: підручник. 2-ге вид., допов. Київ: Вид. дім «Скарби», 2001. 200 с.

60. Короход Я. Інформаційна війна як основна загроза інформаційній безпеці держави: поняття, форми і методи ведення. *Evropský politický a právní diskurz*. 2017. Sv. 4, Vyd. 3.

С. 222–227.

61. Костиря І. О. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Чернівці: Букрек, 2013. 223 с.

62. Кудрявцева С. П., Колос В. В. Міжнародна інформація: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ: Слово, 2008. 400 с.

63. Курбан О.В. Інформаційні війни у соціальних онлайн-мережах: монографія. Київ: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2017. 392 с.

64. Лалл Д. Мас-медіа, комунікація, культура: глобальний підхід / пер. О. Гриценко та ін.; ред. О. Г. Гриценко. Київ: К.І.С., 2002. 264 с.

65. Лизанчук В. В. Інформаційна безпека України: теорія і практика: підручник / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Львів. шк. журналістики. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 725 с.

66. Лисецький Ю.М. Інформаційні технології в управлінні та обробці інформації: монографія. Київ: ЛАТ&К, 2018. 268 с.

67. Макаренко Є.А. Міжнародні інформаційні відносини. Київ: Наша культура і наука, 2002. 452 с.

68. Мануйлов Є.М., Панфілов О.Ю. Феномен воєнної сили у сучасному світі. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія». 2015. №. 3 (26). С. 112–121.

69. Маркова В., Суховій О. Мас-медіа в теорії комунікації Н. Лумана. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 3. С. 24–27.

70. Маруховський О. О. Інформаційне суспільство: теоретико-концептуальні засади: навч. посіб. для студентів напряму «Міжнародні відносини» спец. «Міжнародна інформація» / Ун-т економіки та права «КРОК». Київ. 2007. 136 с.

71. Мас-медіа у термінах і визначеннях. Короткий словник-довідник: навч. посіб. / уклад. Ю. В. Бондар. Київ: МАУП, 2005. 224 с.

72. Матвієнко О. В. Інформаційна освіта: інноваційні аспекти. Київ: КНУКіМ, 2003. 126 с.

73. Мей К. Інформаційне суспільство: скептичний по-

гляд / пер. М. Войцицька. Київ: К.І.С., 2004. 220 с.

74. Міжнародна інформація: навч. посіб. / М. П. Требін, І. О. Поліщук, Н. П. Осипова та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2014. 336 с.

75. Міжнародна інформація: терміни і коментарі: навч. посіб. / Є. А. Макаренко та ін. Київ: Центр вільної преси, 2016. 518 с.

76. Мойсеев В. А. Паблік рілейшнз: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. 224 с.

77. Морохова В. О., Здрилюк В.Б., Лорві І.Ф. Паблік рілейшнз: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 207 с.

78. М'ястковська М. О., Слободянюк О. В. Інформаційні технології: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2018. 131 с.

79. Новітня політична лексика (неологізми, оказіоналізми та інші новотвори) / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.; за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2015. 492 с.

80. Нормативне забезпечення інформаційної безпеки / С. М. Головань, О. С. Петров, В. О. Хорошко та ін.; ред. В. О. Хорошко. Київ: ДУІКТ, 2008. 533 с.

81. Онищенко О. А. Інформаційна діяльність міжнародних організацій у забезпеченні міжнародної безпеки. *Держава та регіони*. Серія «Право». 2012. Вип. 3. С. 187–190.

82. Основи інформаційного права України: навч. посіб. / В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський, В. В. Гриценко та ін.; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного та П. В. Мельника. Київ: Знання, 2004. 274 с.

83. Панфілов О. Ю. До проблеми оцінки сучасного рівня інформаційної безпеки України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2012. № 3. С. 227–235.

84. Панфілов О. Ю., Соболева С. М. Комунікативний дискурс у стратегії цивілізаційного діалогу. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія». 2013. №. 2(16). С. 9–17.

85. Панфілов О. Ю., Дзьобань О. П., Чемчикаленко Р. А.

Методологічний контекст дослідження проблеми інформаційної безпеки. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 2. С. 171–180.

86. Панфілов О. Ю., Дзьобань О. П., Чемчикаленко Р. А. Інформаційні аспекти безпеки у соціокультурних процесах. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 2. С. 229–240.

87. Панфілов О. Ю., Буряк О. О. Інформаційна зброя як інструмент гібридної війни. *Інформаційна агресія РФ проти України*: наук. семінар Харк. нац. ун-ту Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, 25 жовт. 2018 р.: тези доповідей. Харків: ХНУПС, 2018. С. 38–41.

88. Панфілов О. Ю., Кротюк В. А. Смыслові операції в сучасних гібридних війнах. *Проблеми теорії та практики інформаційного протистояння в умовах ведення гібридної війни*: наук.-практ. конф., 24–25 жовт. 2019 р.: тези доповідей / Житомир. військ. ін-т ім. С. П. Корольова; відп. за вип. Р. Л. Ставинок. Житомир: ЖВІ, 2019. С. 364–368.

89. Панфілов О. Ю., Лук'яненко В. В. Сучасна смислова війна: сутнісний аспект. *Сучасна війна: гуманітарний аспект*: IV Міжнар. наук. конф. Харк. нац. ун-ту Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, 21–22 трав. 2020 р.: зб. матеріалів. Харків: ХНУПС, 2020. С. 35–39.

90. Панфілов О. Ю., Соболева С. М. Дезінформація як фактор впливу на суспільні настрої в Україні. *Сучасна війна: гуманітарний аспект*: наук. семінар Харк. нац. ун-ту Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, 21 жовт. 2020 р.: зб. матеріалів. Харків: ХНУПС, 2020. С. 25–30.

91. Панфілов О. Ю., Петрова Л. О. Фактор воєнної сили в сучасних міжнародних відносинах. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія». 2020. № 4 (47). С. 112–126.

92. Пархоменко О. В. Інформація і знання: взаємозв'язок: монографія. Київ: ДПВ, 2010. 268 с.

93. Петренко І. «Фабрики думок» у США як функціональний прототип сучасних аналітичних центрів. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2018. Вип. 8. С. 205–213.

94. Пилипчук В. Г., Дзьобань О. П. Інформаційне суспільство: філософсько-правовий вимір: монографія. Ужгород: ІВА, 2014. 282 с.

95. Погрібна В. Л., Герасіна Л. М. Інформаційна війна як каталізатор геополітичних змін. *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики*: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф. (м. Харків, 24 трав. 2016 р.). Харків: Право, 2016. С. 72–75.

96. Погрібна В. Л. Політичні міфи як соціальна технологія маніпулювання масовою свідомістю. *Політичні та правові дисонанси в сучасних українських реаліях*: зб. матеріалів ХХХ Харк. політол. читань (м. Харків, 16 черв. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 54–57.

97. Пожуєв В. І. Інформаційна освіта в інформаційному суспільстві ХХІ століття. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2006. Вип. 27. С. 4–11.

98. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / О. О. Безрук, В. С. Бліхар, Л. М. Герасіна та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. 744 с.

99. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови). Київ: Парлам. вид-во, 2011. 808 с.

100. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2015. 816 с.

101. Політологія: підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, І. О. Поліщук та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2013. 416 с.

102. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. 2-ге вид., допов. Київ: Вид. центр «Київ. ун-т», 1999. 307 с.

103. Почепцов Г. Г. Паблік рилейшнз: навч. посіб. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Знання, 2004. 373 с.

104. Почепцов Г. Від Facebook'у і гламуру до Wikileaks: медіакомунікації. Київ: Спадщина, 2012. 462 с.

105. Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика: навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2008. 663 с.

106. Прибутько П. С., Лук'янець І. Б. Інформаційні впливи: роль у суспільстві та сучасних воєнних конфліктах. Київ: Поливода А. В., 2007. 252 с.

107. Проноза І. І. Інформаційна війна: сутність та особливості прояву. *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 61. С. 76–84.

108. Прудникова О. В. Інформаційна культура: концептуальні засади та світоглядний сенс: монографія. Харків: Право, 2015. 351 с.

109. Рижук О. М. Інформаційна безпека України в умовах глобалізаційних викликів та гібридної війни: монографія / за ред. В. М. Бебика. Київ: Ун-т «Україна», 2019. 177 с.

110. Рубанець О. М. Інформаційне суспільство: когнітивний креатив постнекласичних досліджень: монографія. Київ: Вид. ПАРАПАН, 2006. 419 с.

111. Саприкін О. А. Сучасні інформаційні агентства: підручник. Київ. 2014. 392 с.

112. Сасин Г. В. Інформаційна війна: сутність, засоби реалізації, результати та можливості протидії (на прикладі російської експансії в український простір). *Грані*. 2015. № 3. С. 18–23.

113. Сацук Г. М. Інформаційна освіта в контексті національної безпеки України. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 78. С. 360–363.

114. Сенченко М. І. Латентна світова інформаційна війна. Київ: Стебеляк, 2014. 382.

115. Сенченко М. І., Сенченко О. М., Гастинщиков В. Г. Мозкові центри країн світу. Київ: Персонал, 2016. 277 с.

116. Слободяник М. С., Проценко М. Б. Міжнародна інформація: навч.-метод. посіб. Київ: ДАКККіМ, 2007. 108 с.

117. Смола Л. Є. Інформаційна війна в контексті розвитку комунікаційних технологій. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 102. С. 375–377.

118. Стадник А. Г. Інформаційна війна як комунікативна технологія впливу на масову свідомість та громадську думку. *Грані*. 2016. № 1. С. 111–115.

119. Стародуб С. А. Комунікаційний процес як елемент інформаційної війни та впливу на маси. *Держава та регіони*.

Серія «Соц. комунікації». 2019. № 2. С. 17–20.

120. Стівенс М., Олсон Б. М. Виробництво новин: телебачення, радіо, інтернет: підручник / пер. з англ. Н. О. Єгорова. Київ: Києво-Могилян. акад., 2008. 407 с.

121. Стратегія управління інформаційною безпекою: підручник / В. І. Андреев та ін. Київ: ДУІКТ, 2007. 277 с.

122. Сучасна політична лексика: енциклопед. слов.-довід. / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.; за наук. ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2015. 396 с.

123. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: навч. посіб. / В. М. Петрик та ін. Київ: Росава, 2006. 208 с.

124. Твердохліб О. С. Інформаційна політика України: концептуальні засади становлення та перспективи розвитку: монографія. Київ: ІПК ДСЗУ, 2019. 239 с.

125. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2016. 540 с.

126. Теорія політики: підручник / В. М. Денісенко, В. С. Бліхар, М. П. Требін та ін. Львів: Ліга-Прес, 2015. 668 с.

127. Тихомирова Є. Б. Зв'язки з громадськістю. Київ: НМУВО, 2001. 560 с.

128. Требін М. П. Войны XXI века. Москва: АСТ; Минск: Харвест, 2005. 608 с.

129. Требін М. П. Війни інформаційного суспільства: теоретико-методологічний аналіз. *Філософія і сучасність*: наук.-теорет. і практ. журн. Харків: Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв, 2010. Вип. № 4. С. 79–92.

130. Требін М. П. Феномен «інформаційної війни» в інформаційному суспільстві. *Інформаційне суспільство і держава: проблеми взаємодії на сучасному етапі*: зб. наук. ст. та тез наук. повід. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 26 жовт. 2012 р. Харків: НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2012. С. 36–39.

131. Требін М. П. Людина в інформаційному суспільстві

ві. *Проблеми інформаційного суспільства: соціально-правовий аналіз*: зб. наук. ст. та тез наук. повідомл. за матеріалами круглого столу, м. Полтава, 28 лют. 2013 р. Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс»», 2013. С. 119–123.

132. Требін М. П. Інформація у системі міжнародних відносин. *Сучасний політичний процес: стан та перспективи розвитку*: матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. (XXVI Харк. політол. читання). Харків: ХАП, НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого», НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування НАПрН України, 2013. С. 137–140.

133. Требін М. П. Феномен інформаційної війни у світі, що глобалізується. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія». 2013. № 2 (16). С. 188–198.

134. Требін М. П. «Гібридна» війна як нова українська реальність. *Український соціум*. 2014. № 3 (50). С. 113–127.

135. Требін М. П. Війна в історії людства та її особливості у XXI столітті. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія «Міжнар. відносини». 2016. № 2 (327). С. 43–48.

136. Требін М. П. Концептуалізація феномену інформаційного суспільства. *Безпекове інноваційне суспільство: взаємодія у сфері правової освіти та правового виховання*: Міжнар. інтернет-конф., 25 трав. 2016 р. / НЮУ ім. Ярослава Мудрого, НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрНУ, Наук. б-ка. Харків. 2016. URL: <http://conf.nlu.edu.ua/bis-2016/index>

137. Требін М. П. Інформація як зброя у «гібридній» війні. *Політичні та правові дисонанси в сучасних українських реаліях*: зб. матеріалів XXX Харк. політол. читань (м. Харків, 16 черв. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 70–75.

138. Требін М. П. Україна перед викликами XXI століття. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія «Соціологія». 2017. № 4 (35). С. 141–156.

139. Требін М. П. Закони і принципи інформаційно-

психологічного протиборотства як складової «гібридної» війни. *Сучасна війна: гуманітарний аспект*: наук.-практ. конф. Харк. нац. ун-ту Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, 31 трав. – 1 черв. 2018 р.: тези доповідей. Харків: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2018. С. 20–26.

140. Требін М. П., Панфілов О. Ю. Постмодернізм як методологія сучасних смислових війн. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія «Філософія». 2020. № 1. С. 53–65.

141. Требін М. П., Чернишова Т. О. Теорія симулякрів та її реалізація в інформаційній війні. *Інформаційна агресія Російської Федерації проти України*: наук. семінар Харк. нац. ун-ту Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, 12 груд. 2019 р.: тези доповідей. Харків: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2019. С. 12–18.

142. Федоронько Н. І., Ролінська О. М. Міжнародна інформаційно-аналітична діяльність українських засобів масової інформації. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 777–780.

143. Філіпченко Д. О. Формування інституційної бази інформаційної політики ЄС: монографія. Київ: ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2003. 110 с.

144. Філософсько-соціологічні аспекти сучасного інформаційного суспільства: монографія / за ред. О. Ю. Панфілова. Харків: ФОП Данилко Н. С., 2017. 388 с.

145. Фурашев В. М. Законодавче забезпечення інформаційної безпеки України. *Інформація і право*. 2014. № 1 (10). С. 59–67.

146. Халер М. Пошук і збір інформації: навч. посіб. / пер. з нім. К. Макеев, П. Демешко. Київ: Акад. Укр. Преси, 2006. 308 с.

147. Харченко Л.С., Ліпкан В.А., Логінов О.В. Інформаційна безпека України: глосарій. Київ: Текст, 2004. 135 с.

148. Хорошко В.О., Хохлачова Ю.Є. Інформаційна війна. Протидія інформаційним впливам. *Сучасна спеціальна техніка*. 2018. № 1. С. 74–81.

149. Швецова-Водка Г.М. Документознавство: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 398 с.

150. Швецова-Водка Г.М. Документознавство: слов.-довід. термінів і понять: навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2012. 319 с.

151. Швиденко М. З., Касаткіна О. М., Швиденко О. М. Інформаційні технології: навч. посіб. Київ: Компринт, 2019. 571 с.

152. Шевченко О. В. PR-технології в міжнародних відносинах (європейський досвід та перспективи України). Київ: Центр вільної преси, 2003. 187 с.

153. Шемчук В. В. Забезпечення інформаційної безпеки як функція сучасних держав: порівняльно-правовий аналіз: монографія. Київ: Ліра-К, 2020. 351 с.

154. Шульгіна В. І. Документознавство: термінол. слов. Черкаси: ЧДТУ, 2009. 127 с.

155. Яковенко В. Я. Інформаційні ресурси: навч. посіб. Донецьк: ДонНУ, 2005. 202 с.

156. Яфонкін А. О., Шевчук В. А. Інформаційна війна проти держави та інформаційна безпека України. *Форум права*. 2017. № 5. С. 466–472.

157. Bauman S. Political cyberbullying: perpetrators and targets of a new digital aggression. Santa Barbara, California: Praeger, 2020. ix, 168 p.

158. Boyd-Barrett O. RussiaGate and propaganda: disinformation in the age of social media. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2020. 137 p.

159. Chakraborty A.K. Information war: challenges in the twenty first century. Noida: Trishul Publications, 2003. 271 p.

160. Chertoff M. Exploding data: reclaiming our cybersecurity in the digital age. New York: Atlantic Monthly Press, 2018. vii, 254 p.

161. Ess C. Digital media ethics. Third ed. Cambridge; Medford, MA: Polity, 2020. xviii, 333 p.

162. Fake news: real issues in modern communication / edited by Russell Chun and Susan J. Drucker. New York: Peter Lang, 2020. viii, 244 p.

163. Farkas J., Schou J. Post-truth, fake news and democracy: mapping the politics of falsehood. New York, NY: Routledge, 2020. xi, 165 p.

164. Gertz B. iWar : war and peace in the information age.

New York: Threshold Editions, 2017. x, 372 p.

165. Hybrid conflicts and information warfare: new labels, old politics / edited by Ofer Fridman, Vitaly Kabernik, James C. Pearce. Boulder; London: Lynne Rienner Publishers, 2019. viii, 271 p.

166. Jarmon J., Yannakogeorgos P. The cyber threat and globalization: the impact on U.S. national and international security. Lanham: Rowman & Littlefield, 2018. viii, 267 p.

167. Sarfraz M. Developments in information security and cybernetic wars. Hershey, PA : IGI Global, 2019. xix, 351 p.

168. Simons G., Chifu I. The changing face of warfare in the 21st century. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018. x, 277 p.

169. Stengel R. Information wars: how we lost the global battle against disinformation & what we can do about it. New York: Atlantic Monthly Press, 2019. 357 p.

170. Technology and agency in international relations / edited by Marijn Hoijtink and Matthias Leese. London; New York: Routledge, 2019. xii, 209 p.

171. Whitman M. E., Mattord H.J. Management of information security. Sixth ed. Boston, Massachusetts: Cengage Learning, 2019. xxiv, 728 p.

нормативно-правові акти

Про національну безпеку України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

Про інформацію: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

Про науково-технічну інформацію: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>

Про інформаційні агентства: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80#Text>

Про доступ до публічної інформації: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

Стратегія кібербезпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016#Text>

Конвенція про доступ до інформації, участь громад-

ськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, 1994 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012

Інтернет-ресурси

Бібліотека Конгресу США. URL: <https://www.loc.gov/>

Британська бібліотека. URL: <https://www.bl.uk/>

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/?mid=7>

Інститут трансформації суспільства. URL: <http://www.soskin.kiev.ua>

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <https://niss.gov.ua/>

Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Представництво ООН в Києві. URL: <http://www.un.org.ua/>

Стандартизований навчально-методичний комплекс кафедри соціології та політології (бібліотека НІОУ імені Ярослава Мудрого). URL: http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=161:kafedra-socziologii-ta-politologii&Itemid=151

Australian Institute of International Affairs. URL: <http://www.aiia.asn.au>

Brookings Institution. URL: <http://www.brookings.edu>

Foreign Policy Association. URL: <http://www.fpa.org>

International Relations Center. URL: <http://www.fpif.org>

Відкритий доступ до онлайн-ресурсів: Oxford Handbooks Online; Oxford Scholarship Online; Max Planck Encyclopedia of Public International Law; Oxford Constitutions of the World.

Доступ до інформації можливий на абонементі наукової літератури Навчально-бібліотечного комплексу (вул. Пушкінська, 84-А, 4 поверх), в залі періодичних видань (вул. Пушкінська, 84-А, 5 поверх), у філіях бібліотеки: № 1 (вул. Динамівська, 4), № 2 (вул. Пушкінська, 106).

З М І С Т

Вступ.....	3
Загальний розрахунок годин лекцій, семінарських занять та самостійної роботи.....	6
Програма навчальної дисципліни «Міжнародна інформатія».....	7
Плани семінарських занять.....	12
Поточний модульний та підсумковий контроль знань студентів.....	17
Організація поточного модульного контролю.....	17
Індивідуальна робота студентів.....	18
Критерії оцінювання успішності студентів.....	19
Контрольні питання.....	21
Словник основних термінів.....	25
Список рекомендованої літератури.....	53

Навчальне видання

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ
МАТЕРІАЛИ**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»
(за вибором)

для студентів IV курсу денних факультетів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

У к л а д а ч і: ТРЕБІН Михайло Петрович,
ПАНФІЛОВ Олександр Юрійович,
ПОГРІБНА Вікторія Леонідівна,
ПОЛЩУК Ігор Олексійович,
САХАНЬ Олена Миколаївна

Відповідальний за випуск *М. П. Требін*

Редактор *Л. М. Рибалко*

Комп'ютерна верстка *А. В. Старжинської*